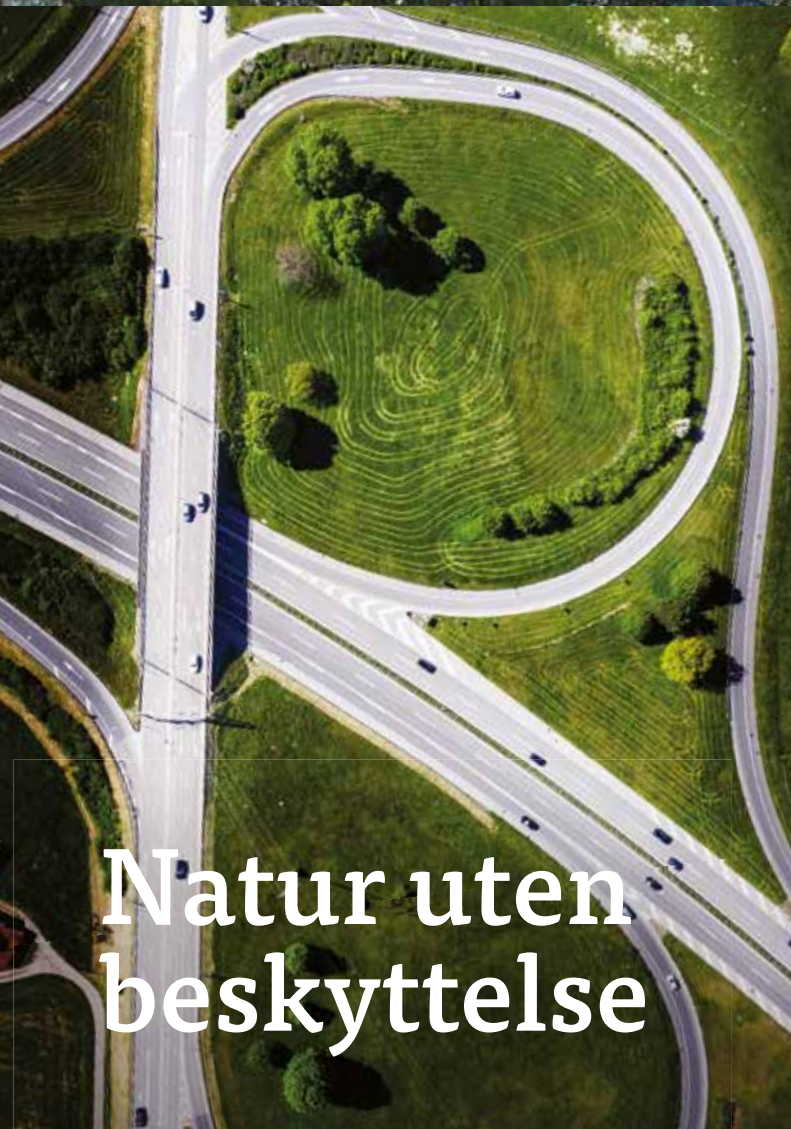

An aerial photograph showing a winding asphalt road that curves through a dense, green forest. The road is light grey and contrasts with the dark green trees. A few small cars are visible on the road.

Natur & miljø

2.2022 | Bt magasin fra Naturvernforbundet

Har du noen gang tenkt på hva drikkeflasken din er laget av?

Vi må alle ta grep for å oppnå en mer bærekraftig verden. Vi som industri må produsere mer miljøvennlig sånn at du som forbruker kan velge produkter som er bra for planeten. Vi bør alle velge produkter som varer lenger, og som kan gjenbrukes eller resirkuleres. Men for å vite hva som er de rette valgene må du i dag nærmest være materialingeniør eller ekspert på livssyklusanalyser.

Det skal være enkelt for deg å velge en drikkeflaske som er bedre for miljøet. Derfor har Hydro i mange år investert i ny teknologi som reduserer utslippet i produksjonen av aluminium. Det gjør at vi kan bruke gamle sykler, brusbokser og emballasje til å produsere nye produkter. Vi gir våre kunder det totale fotavtrykket til vårt aluminium, slik at du kan vite akkurat hva drikkeflasken din er laget av.

Besøk hydro.com/circal for å lære mer.

Industries that matter

Aktuelt

40 «I Naturvernforbundet kan man kanskje iblant zoomme litt vel mye inn på sin sopp eller sin myr. Man kunne vært bedre på å snakke helhetlig, og i større grad løfte fram internasjonal solidaritet. Vi kan ikke bare tenke Norge eller vårt eget lokalsamfunn, vi må ha med helheten i mange av disse diskusjonene», sier NU-leder Gina Gylver

- 4** Fra polarhelt til oljefelt
- 40** Portrett: Gina Gylver
- 47** Et inkluderende Naturvernforbund
- 48** Julegavene du kan lage selv
- 52** Til sak mot staten

Tema

Foto: © Helge Sunde / Samfoto

24 «Dette er ikke vern. Man kan bunntåle og fiske like mye inne i nasjonalparken som utenfor. Jeg tror ikke det norske folk er klar over dette. De tror at naturen i nasjonalparkene er vernet. Slik er det ikke», sier undervannsfotograf Erling Svensen.

- 10** Tema: Natur uten sikkerhetsnett
- 12** 9 av 10 får bygge i vernet natur
- 18** Hvorfor ødelegger vi naturen?
- 20** Vassdrag – vernet mot hva?
- 24** Bunntåler i verneområder
- 27** Fiskerifrie soner kan redde fisken
- 28** En kraftlinje til besvær
- 34** Totalvern stanset av regjeringen

Faste spalter

- 8** Leder: Må gå lenger
- 38** Kronikk: Naturvern på papiret
- 61** Leders hjørne
- 64** Organisasjonsspalten
- 65** Tegneserier
- 65** Quiz

54

«– Både verdens-problemene og vår skrantende fysiske og psykiske helse kunne vært løst hvis vi alle gikk litt mer tur i skauen, spiste mer grønnsaker og leste flere bøker.»

Forfatter Maja Lunde.

Førsteside

Eivind Stoud Platou/Handverk

Oljen fra Norges lille regnskog

Lenger nord enn aldri før, i et område som yrer av utrydningstruede arter, vil Equinor nå gjerne bore etter olje. Hvor mye kunnskap og moralske dilemma kan vi overse, i vår higen etter enda mer rikdom? Blir Norge landet som bygget et oljefelt rett ved iskanten midt under en klimakrise?

Av: RIKKE AGERUP
ra@naturvernforbundet.no

En øredøvende kakofoni av lyder, lukter og inntrykk møter naturfotograf og tidligere stortingspolitiker Arne Nævra når han våkner i den lille brakka han bor i for tiden. Tett i tett står de; polarlomvi, lomvi og andre sjø-

fugler, langs hyllene på de skyhøye fjellene som stuper ned i det arktiske havet. Akkurat nå er han det eneste mennesket, i denne millionbyen ute i havet.

– Du får følelsen av å være et sted du ikke hører til. Du må klype deg i armen for at du får lov å være tilskuer.

I løpet av oppholdet på Bjørnøya fikk naturfotograf og tidligere stortingspolitiker Arne Nævra et innblikk i det komplekse og intakte økosystemet.

Nævra forteller om livet på fuglefjellet på sørsiden av Bjørnøya. For å komme hit, satt han på med et forskningsfartøy fra Norsk Polarinstitutt. Etter en måned alene i denne lille brakka uten vinduer, omgitt utelukkende av dyreliv, vær og vind, ble han hentet av kystvaktbåten Senja.

Langt fra kakofonien og millionbyen i Arktis, jobbes det nå iherdig med å lage planer for livet her. Equinor vil nemlig bygge ut et helt nytt oljefelt noen hundre kilometer fra øya der Arne har bodd. Oljefeltet skal hete Wisting, og skal elektrifiseres med kraft fra land. Oljen skal pumpes opp helt fram til 2058 – åtte år etter at verden skal være i nullslipp.

«Norges lille regnskog»

I løpet av oppholdet på Bjørnøya fikk Nævra et innblikk i det komplekse og intakte økosystemet. Alt livet i denne lille delen av verden, som få mennesker har fått gleden av å oppleve. På toppen av de stupbratte klippene på Bjørnøya strekker det seg en lang grønn matte.

– Det er i stor grad takket være disse sjøfuglene, som står for en enorm transport av næringsstoffer fra havet og opp på land. Det er snakk om hundrevis av tonn. De gjødsler jordsmonnet, og skaper en fruktbar flora langt innover på land, sier Nævra og utdyper.

– Det er så morsomt å observere det på nært holdt, hele denne næringskjeden som begynner med sollyset. Sollyset fører til en oppblomstring av liv i havet. Først omdanner planteplankton (alger) lyset til lagret energi gjennom fotosyntesen. Disse beites av mikroskopiske dyr, dyreplankton. Disse skapningene blir så mat for andre små vannlevende dyr, som for eksempel krill. Disse dyrene blir så mat for andre dyr igjen, enten det er sjøfugl eller bardehvaler. Noen arter, som alkekongen, spiser de minste organis-

Under svømmetrekket fra Bjørnøya tar pappalomvien med seg ungen sin og svømmer forbi oljefeltet på vei til oppvekstområdet. Da kan ikke pappanen fly fordi han skifter fjær, og heller ikke ungen som er for liten. Selv et lite oljeutslipp kan bli dødelig for den lille familien på denne sårbare ferden.

Midt i et av de mest produktive områdene i Barentshavet vil Equinor nå bygge oljefeltet Wisting. Midt i det Polarinstituttet kaller «Norges lille regnskog».

mene. Fisk spiser også disse små skapningene, og så spiser større fisk de mindre fiskene, som når torsken spiser lodda.

Det mange kanskje ikke er klar over, er at alt dette kun foregår i noen ganske avgrensede områder i havet. De områdene kaller Nævra «hotspots» eller oaser.

– De opptrer gjerne som belter, disse produktive områdene. Det dreier seg om steder der strømmen møtes, der det er en kant til dyphavet (eggakanten) og der iskanten slutter eller is forekommer. Og disse gir et voldsomt livsgrunnlag for alt fra små kreps, sjøfugl og sel til store hvaler.

Han mistenker at det er store kunnskaps-hull rundt hvordan livet i havet fungerer.

– Mange tror havet er uniformt. At det er ganske likt over det hele. Sett fra et fly stemmer jo det: Det ser helt likt ut. Men så er det altså enormt stor forskjell på produksjonen

i disse områdene. Det har jeg sett på nært hold, gjennom mange båtreiser rundt Svalbard og rundt Bjørnøya, sier han.

Midt i en av disse beltene vil Equinor nå altså bygge oljefeltet Wisting. Midt i det Polarinstituttet kaller «Norges lille regnskog».

– Det er en lite lystig nyhet for innbyggerne i fuglefjellene på Bjørnøya, ellers på Svalbard og de andre millionbyene i havet, sier Nævra.

Oljefeltet Wisting

Det vil bli verdens nordligste oljefelt, rett ved iskantsonen og det rike livet nær Bjørnøya.

For sjøfuglene her vil oljefeltet utgjøre en eksistensiell fare. Under svømmetrekket fra Bjørnøya tar pappalomvien med seg ungen sin og svømmer forbi oljefeltet på vei til oppvekstområdet. Da kan ikke pappaen fly fordi

han skifter fjær, og heller ikke ungen som er for liten. Selv et lite oljeutslipp kan bli dødelig for den lille familien på denne sårbare ferden.

Oljefeltet vil også ligge bare 50 kilometer fra iskantsonens sørlige utbredelse.

– Det vil sette hele den sårbare naturen i Arktis i akutt fare. Dersom det skulle skje en oljeulykke, kan det få katastrofale konsekvenser, sier Helga Lerkelund. Hun jobber som fagrådgiver for olje og klima i Naturvernforbundet.

Det vil også være hele 300 kilometer mellom oljefeltet og nærmeste fastland.

– Den lange avstanden til land, fare for is, høye bølger, lang mørketid og kraftige vinterstormer gjør Wisting-prosjektet særlig risikabelt. Oljevernberedskapen vil ikke kunne hindre at oljen treffer iskantsonen og de aller mest sårbare områdene i Arktis dersom en ulykke skulle oppstå, sier hun.

Foto: Arne Nævra

Ved en utblåsning der oljen driver mot de kystnære områdene ved Bjørnøya, viser beregningene fra DNV at man i snitt bare vil fange opp 7,8 prosent i vinterhalvåret.

Oljeleting i en klimakrise

Utslippene fra forbrenning av Wisting-oljen vil være 200 millioner tonn CO₂. Det tilsvarer hele Norges klimagassutslipp i fire år, 100 millioner biler i ett år, eller 50 kullkraftverk årlig. I tillegg skal feltet produsere olje til 2058 – altså åtte år etter at verden skal være i netto nullutslipp.

– Wisting vil slippe ut enormt mye klimagasser, i en tid hvor klimaendringene herjer. Dersom vi skal nå Parisavtalens ambisjoner om å unngå mer enn 1,5-graders oppvarming, er det ikke lenger rom for å bygge ut nye oljefelt, sier Lerkelund.

– Men om regjeringen nå godkjenner Wisting, betyr det da i praksis at vi ikke egentlig planlegger å være i nullutslipp allikevel?

– Det finnes ulike måter å komme til netto nullutslipp innen 2050. Oljenæringen vil gjerne fortsette som før, og satser på at vi kan fortsette å bruke olje ved å bruke ny teknologi som karbonfangst og lagring, eller at vi skal klare å fjerne CO₂ fra atmosfæren. Å satse alle kortene på teknologier som i dag er umodne eller ikke finnes, mener jeg er altfor risikabelt, sier Lerkelund.

Hun spør om politikerne har tatt innover seg hvilken omstilling vi nå står ovenfor.

– Om vi skal nå klimamålene, våre egne forpliktelser, og ikke minst være konkurransedyktige i en tid der oljen ikke lenger er noe verden er avhengig av, bør vi være langt mer framme i skoen. Jobben med å posisjonere oss innen grønne næringer burde gå mye raskere. Wisting vil binde opp arbeidere som ellers kunne jobbet med å utvikle nye, grønne næringer. Næringer Norge vil trenge i fremtiden, og næringer vi bør posisjonere oss på nå.

– Samtidig kan vi vel ikke overse at vi er i en situasjon der Europa trenger energi?

– Nei, og det er ingen som mener at Norge skal skru av oljekrana i dag. Nå er det bra at Norge kan selge gass til Europa i en overgangssituasjon. Men verden har allerede funnet mer kull, olje og gass enn det vi kan ta opp hvis vi skal nå klimamålene våre. Og det er bakgrunnen for at vi mener at vi ikke lenger kan bygge ut nye oljefelt, sier Lerkelund.

Igen kommer hun tilbake til behovet for å møte en tid vi i dag ikke er forberedt på.

– EU jobber nå på spreng for å fase ut all sin fossile energi. Det er stor fare for at Norge blir sittende igjen med svarteper hvis vi fortsetter å spille bort alle pengene våre på kostbar og tidkrevende oljevirkosomhet langt nord i Arktis.

En varmere verden

Flom og ødeleggelse i Pakistan og India, tørke i tre verdensdeler og rekordtemperaturer over hele verden hvert år: Klimakrisen herjer rundt oss hver eneste dag. Den koster allerede milliarder av dollar – og menneskeliv. I tillegg mister vi umistelig natur som vil gjøre oss mindre robuste i møte med klima-

endringene. Og parallelt med dette fortsetter norske politikere å godkjenne nye oljefelt.

– Kommer vi til å klare å holde temperaturen under 1,5 grader, når dette er virkeligheten vi står i?

– Jeg tror vi kan klare det, svarer Lerkelund kjapt, men stopper og veier ordene.

– Det er i hvert fall fortsatt fysisk mulig. Men det vil kreve politisk vilje, godt lederskap og det må skje veldig raskt. Det betyr ikke noe mer olje- og gassleting, og en mye raskere omstilling som stenger felt og trapper ned produksjon. Da trenger vi selvsagt nye, bærekraftige arbeidsplasser som kan erstatte jobbene i petroleumssektoren.

– Hva skjer da, om alle fortsetter som planlagt i dag?

– Det finnes en statusrapport som heter «The Production Gap Report» (2021), som viser at verdens fossilprodusenter planlegger å utvinne 57 prosent mer olje og 71 prosent mer gass enn det som er mulig dersom vi skal unngå mer enn 1,5 graders oppvarming. Det vil heller ikke være mulig å unngå 2 graders oppvarming dersom landene gjennomfører planene sine. Da sier det seg selv at vi ikke kan lete etter enda mer olje enn det vi allerede har funnet.

Wisting – miljøbevegelsens hatobjekt

Selv om Naturvernforbundet er klar på at vi ikke kan fortsette å lete etter mer olje, har de sammen med flere andre organisasjoner gått inn for å få stoppet Wisting.

– Hvorfor har egentlig en samlet miljøbevegelse gått sammen om dette ene oljefeltet?

– Oljefeltet Wisting vil bidra til store, nye klimautslipp i en tid hvor det haster å kutte utslippene raskt. I tillegg gjør oljefeltets beliggenhet at et oljeutslipp kan få store, negative konsekvenser for fisk, sjøfugl og sjøpattedyr i hele det sårbare og verdifulle økosystemet i Arktis. Utbygging av oljefeltet vil også bidra til nedbygging av naturen i Finnmark og gå hardt utover reinbeitenæringen og den samiske urbefolkningen sine rettigheter. Det hjelper heller ikke at Wisting vil bli ekstremt kostbart. Det finnes ingen infrastruktur i dette området fra før av, så Equinor må bygge opp alt fra grunnen av. Det er rett og slett en Pandoras eske av negative konsekvenser, avslutter Lerkelund. ■

De som kan gå lenger, må gå lenger

Kristian Skjellum Aas
Redaktør,
Natur & miljø

Norge klarer ikke engang å ta vare på naturverdiene i de områdene vi skryter av å ha vernet

2022 RUNDES AV med to store, internasjonale møter om natur og miljø. Nå i november er det klimatoppmøte i Egypt. I desember er det naturtoppmøte i Canada. Begge er organisert av FN, førstnevnte av FNs klimakonvensjon, sistnevnte av FNs konvensjon for biologisk mangfold.

Begge disse konvensjonene ble opprettet som et resultat av Rio-toppmøtet i 1992. Siden da har toppmøtene gitt verden en møteplass for å diskutere de store, globale miljøproblemene. Noen resultater har det da også blitt, selv om de ikke redder verden alene: Kyotoavtalen og Parisavtalen for klima, Aichi-målene for biologisk mangfold.

Men like viktig er de uformelle diskusjonene og avtalene, den faglige utvekslingen og bidraget til å holde disse livsviktige spørsmålene på dagsorden. FN-toppmøtene har utviklet seg til en uvurderlig plattform for idéutveksling, faglig påfyll, folkelig mobilisering og koordinering. Det store klimatoppmøtet i Paris i 2015, der Parisavtalen ble vedtatt, var et lukket toppmøte med toppolitikere og diplomater. Men det var også åpne arrangementer på over 100 steder i Paris, demonstrasjoner, aksjonscamper og faglige seminarer. I tillegg kom alle arrangementene over hele verden som ble holdt i sammenheng med toppmøtet.

Det er en turbulent verden vi lever i, med krig, økonomisk resesjon over store deler av verden, og politisk uro i land vi tradisjonelt forbinder med relativ stabilitet. Å ha internasjonale møteplasser der alle land kan komme sammen for å diskutere store, felles problemer blir da en verdi i seg selv. For det finnes problemer vi ikke kan løse hver for oss.

Nå betyr ikke det at FNs arbeid og mål er tilstrekkelig. Parisavtalen vil ikke redde klimaet alene, like lite som Aichi-målene vil redde naturen. Vi er avhengige av at enigheten i FN tydeliggjøres og forsterkes av nasjonal politikk over hele verden. Derfor blir det feil når målet for norsk klimapolitikk er å «oppfylle Parisavtalen». Parisavtalen er i utgangspunktet et minste felles multiplum, det alle land kunne bli enige om på et gitt tidspunkt. Et land rikt på ressurser, som har bygd store deler av sin rikdom på salg av olje og gass, har et selvsagt ansvar for å gå lengre enn det internasjonalt vedtatte multiplum.

Det gjelder også for naturvern. Aichi-målene bør være et minstekrav for hva et naturrikt land bør oppfylle. Men en rapport fra naturvernorganisasjonene i 2020 viste at kun 12 av de 20 målene var delvis oppfylt i Norge. Ingen var helt oppfylt, og på 8 av målene var vi like langt unna som da målene ble fastsatt i 2010. Vi ser også i dette nummeret av *Natur & miljø* at Norge ikke engang klarer å ta vare på naturverdiene i de områdene vi skryter av å ha vernet. Da er det kanskje ikke rart at land med et dårligere utgangspunkt enn vårt ikke klarer å følge opp?

Vi må i større grad vise hva naturtap og klimendringer betyr for folk over hele verden. I Norge, i tørre områder i sør, i kyststrøk over hele verden, på landet og i storbyer. Hvis vi ikke klarer mer enn å oppfylle FNs minste felles multiplum, vil konsekvensene på sikt bli for store. De som kan gå lenger, må gå lenger. For alles beste. ■

Natur & miljø

Utgiver:
Naturvernforbundet
Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no
Journalist: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no
Journalist: Lise Helset Eide
le@naturvernforbundet.no
Journalist: Rikke Agerup
ra@naturvernforbundet.no
Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97
Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykkagent: Polinor

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos medlem@naturvernforbundet.no
Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i *Natur & miljø*.

 Naturvernforbundet

Fagpressen
OPPLAGSKONTROLLERT

En grønn julegave

Julen byr på hygge og fine stunder sammen med de vi er glad i. Men julen er også en tid hvor miljøbelastningen av forbruket vårt kan bli ekstra synlig.

Vil du gi en gave med mening i år? Støtt Naturvernforbundet med et valgfritt beløp og få et grønt julegavekort i posten som du kan gi videre i julegave. Du kan også laste det ned og printe selv.

Kortet kan du fylle med dine beste miljøtips, en opplevelse du vil ta med mottakeren på eller et naturminne du er takknemlig for.

Les mer og bestill på www.naturvernforbundet.no/gave

An aerial photograph of a landscape in autumn. A road runs horizontally across the middle. To the left of the road is a green field, and to the right is a large blue lake with some brown patches. In the foreground, there's a field of trees with yellow and orange leaves. The background shows a dense forest of trees with some yellow and orange foliage. The title 'Natur uten' is overlaid in large white letters.

Natur uten

■ Det finnes knapt noe sted i Norge hvor dyr og planter er helt beskyttet. Selv vernet natur blir lagt i rør, bunntålet og nedbygd. I dagens Norge bores det for eksempel etter kobber og sink i naturreservat, totalfredede dyr blir skutt i lovlig jakt, og så sent som i 2021 var det skuddpremie på fangst av utrydningstruede arter.

Firefelts vei i Nordre Øyeren naturreservat. I 2012 tillot Miljøverndepartementet utvidelse av riksvei 22. Siden er det sagt ja til 47 ulike tiltak i reservatet, blant

sikkerhetsnett

■ I denne utgaven av Natur & miljø har vi gått norsk naturvern etter i sømmene. Vi kan fortelle en historie om vernet natur som jevnlig blir utsatt for inngrep, om verneforskrifter som tillater rovdrift og om en ukultur blant myndigheter som sier ja til nesten alle søknader om inngrep i verneområdene. ➤

Foto: Kim Abel

dem bygging av steinmolo, felling av trær, legging av fiberkabel og overvannsledning. Kun seks søknader er avslått. Kilde: Miljøvedtaksregisteret.

Trillemarka-Rollagsfjell er Norges største skogreservat. Siden 2014 har forvaltningsstyret gitt 143 tillatelser til tiltak inne i reservatet. Blant dem finner vi 21 dispensasjoner til bygninger og 94 dispensasjoner til motorferdsel. Kun 5 søknader, eller 3 prosent, er avslått.

9 av 10 får bygge i vernet natur

Vernet av norsk natur smuldres opp av tusenvis av unntak, tillatelser og dispensasjoner. En gjennomgang Natur & miljø har gjort viser at 94 prosent av de som søker får sette opp bygninger, kjøre, ta ut masser, drive med fiskeoppdrett, gruvevirksomhet og en lang rekke andre inngrep i norske verneområder. Bare seks prosent av søknadene får avslag.

– Dette er en skandale, intet mindre, sier Truls Gulowen, leder i Naturvernforbundet.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Året er 2022. Tre år etter at FNs naturpanels første rapport slo fast at naturkrisen er like alvorlig som klimakrisen har Natur & miljø gjort en granskning av hvordan det står til med den vernede naturen vår. Vi fant en lang serie med inngrep, dispensasjoner og aktiviteter som direkte rammer artene og naturen som skulle ha beskyttelse.

Viktige deler av norsk natur er vernet, men i mange tilfeller er ikke artene som lever innenfor vernegrensene bedre beskyt-

tet enn de som lever utenfor. Ofte skal det bare en søknad til for å få tillatelse til ulike inngrep som den vernede naturen skulle vært beskyttet mot.

Har vi vernet natur?

I 2021 gikk Havforskningsinstituttet ut og sa at vernet i marine nasjonalparker er så svakt at de ikke kan kalles verneområder, i tråd med internasjonale krav. Saken er den at norske myndigheter har tillatt industrielt fiske med bunntåling i flere nasjonalparker. Du kan lese mer om dette i en annen artikkel i dette nummeret.

Men hvordan er situasjonen i verneområdene på land? For å finne ut av det har vi gått grundig til verks med søk i Miljøvedtaksregisteret. Her kan man få full oversikt over hva myndighetene har tillatt av tiltak og inngrep i naturen helt tilbake til 2013.

Vi konsentrerte oss om verneområder, prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Dette er natur som er så sårbar og verdifull at politikerne har vedtatt å gi den spesiell beskyttelse. Det tegnet seg raskt en tendens, og jo lenger vi arbeidet oss inn i saken, jo tydeligere ble det: Myndighetene sier svært sjel-

Foto: Kim Abel

den nei til inngrep, selv der naturen er vernet på strengeste måte.

Her er våre hovedfunn

- Hovedregelen er at tiltak som er forbudt ifølge verneforskriftene får tillatelse.
- Det er stor byggeaktivitet, svært mye motorferdsel, bygging av veier, tele- og energianlegg og annen infrastruktur i vernet natur.
- I perioden fra 2014 til 2022 ble det søkt om dispensasjon til 22 429 ulike tiltak i norske verneområder. Hele 21 102 fikk grønt lys, mens det bare ble gitt avslag i 1327 saker, snaue seks prosent.

– En verneskandale

– Dette er intet mindre enn en skandale. Jeg tror ikke folk er klar over hvor utsatt den vernede naturen vår er. Vi står i en naturkrise fordi vi ikke greier å ta vare på naturen vår. Hvis vi ikke kan stole på at naturen i verneområdene er beskyttet, så har ikke vernet særlig høy verdi, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Det mangler ikke dokumentasjon på hvordan det står til med naturen. I havet har det vært en urovekkende utvikling langs hele norskekysten, fra Oslofjorden i sør til Finnmark i nord. I løpet av de siste hundre årene

har hele fiskebestander blitt lokalt utryddet. Brugder, håkjerring, hvaler, steinbit, uer, kveite, torsk og hyse har helt eller delvis blitt borte fra fjorder og kystnære områder, ifølge Havforskningsinstituttet.

To av ti arter på rødlisten

På land viser Miljødirektoratets naturindeks at livsviktige økosystemer som skog, kulturlandskap og åpne lavlandsområder befinner seg i en alvorlig tilstand. Utviklingen kan leses av på Norsk rødliste for arter 2021, hvor to av ti vurderte arter nå står oppført. Hele 2752 arter er utrydningstruede, 288 er kritisk truet. ➤

Den kritisk truede sommerfuglen klippeblåvinge er vernet som prioritert art. Likevel er det gitt tillatelse i tiltak som bygging, utfylling og ulike terrenngrep 35 ganger i klippeblåvingens leveområde i Tvedestrand i Agder. Bare to ganger har Statsforvalteren gitt avslag.

Og det er måten vi bruker landområdene våre på som er den viktigste årsaken til tap av natur og arter, ifølge FNs naturpanel. Og trusselbildet er det samme i Norge. Inngrep, nedbygging og oppsplitting av arters leveområder er den største trusselen mot biologisk mangfold. For ni av 10 av de truede artene på rødlisten er arealendringer hovedtrusselen.

Vern på papiret

På papiret ser det ikke det norske vernet så verst ut. Det finnes 3211 verneområder i Norge, og 17,6 prosent av landarealet vårt er vernet. Det aller meste av dette er likevel i høyfjellsområder der mangfoldet ikke er så rikt. Det er i havet, i skogene, i kulturlandskapet og langs kysten at Norges rikeste

naturverdier ligger, og her er svært lite vernet. Av sjøarealet er 3,6 prosent vernet, mens 3,9 prosent av den produktive skogen er vernet. Dette er langt unna målene om ti prosent skogvern og ti prosent vern av kystområdene og havet.

Vi har også et knippe fredede arter og en håndfull prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Dette er natur som er så dårlig stilt at staten har gitt dem en spesiell beskyttelse. Natur & miljøes gjennomgang viser at også slike arter jevnlig blir utsatt for jakt, utbygging, hogst og annen negativ påvirkning.

Totalvern i mange land

En rekke land har verneområder med svært strengt vern. Yellowstone i USA er verdens første nasjonalpark. Her blir unik natur beskyt-

tet av strenge regler, og jakt er ikke tillatt. I Norge har vi ingen verneområder hvor jakt er forbudt. Vi har heller ikke områder med totalvern, selv om naturvernere lenge har jobbet for et slikt vern i Grytdalen i Trøndelag.

Godt over halvparten av det vernede arealet i Norge ligger i nasjonalparker, 35 på land og 5 i sjøen. Her er det i utgangspunktet ikke lov å bygge veier, hytter, drive med gruvedrift eller anlegge vannkraftverk. Men du kan jakte og fiske på samme måte som utenfor vernegrensene.

Naturreservater åpne for hogg

Naturreservat er den strengeste verneformen vi har. Her skal det ikke være lov å gjøre noe som kan forringe verneverdiene. De samme kriteriene ligger til grunn for marine

Havertunge i Froan i Trøndelag. Selv om havert, eller gråsel, står som sårbar på Norsk rødliste fra 2021 var årets jaktkvote på 200 dyr.

Foto: Per Harald Olsen

Skuddpremie på truede selarter

Hvert år gjennomføres det jakt på kystsel langs kysten for å hindre at de spiser for mye fisk. Blant selene som skytes er utrydningstruede arter som havert og ringsel. Fram til 2021 var det skuddpremie på kystsel.

Selarten havert står som sårbar på Norsk rødliste for arter 2021. Likevel pågår det jevnlig jakt på disse dyrene. I 2022 kunne man skyte en kvote på totalt 200 havert fra Lista til Stad, i Troms og i Finnmark. Regulert og ulovlig jakt er de største truslene mot denne selarten, ifølge Artsdatabanken.

I 2021 utbetalte næringsavdelingen i Nordland fylkeskommune skuddpremie for kystsel i Nordland. Det ble betalt opptil 500 kroner per dyr, og dusøren ble utbetalt ved innsending av selens kjeve. Ringselen, som står som sårbar på rødlisten, er blant selene det ble utbetalt dusør for. Dette er en selart som går en usikker framtid i møte på grunn av den globale oppvarmingen.

«Klimaendringene er en alvorlig trussel for ringselene over hele deres sirkumpolare utbredelsesområde,» står det i ekspertenes oppsummering om ringsel på rødlisten fra 2021.

verneområder. Hensikten er å beskytte store naturverdier. Antagelig bor du i nærheten av et slikt verneområde, for det finnes hele 2497 av dem i Norge. De skal beskytte natur

vi er i ferd med å miste; sårbar kystnatur, gamle og rike naturskoger, leveområdene til sjeldne arter og viktige fugleområder, blant mye annet.

Vår gjennomgang viser at det dispenseres over en lav sko, også her. Av 4735 søknader om ulike tiltak fikk 4374 tillatelse i perioden fra 2013 til 2022. Her har myndighetene valgt å gi grønt lys til 92 prosent av søknadene. Tiltakene spenner over et vidt spekter, fra bergverk og gruvevirksomhet til bygninger, motorferdsel og tele- og energianlegg. Alt dette er forbudt i naturreservatene, noe statsforvaltere, kommuner, forvaltningsstyrever og andre miljømyndigheter har valgt å se bort fra i behandlingen av søknadene.

Det er verdt å nevne at vi har valgt å holde tallene for mykere tiltak som forskning og undervisning, ikke-motorisert ferdsel og tilrettelegging for friluftsliv utenfor vår oversikt.

21 102 inngrep i vernet natur

Dispensasjoner og tillatelser fra 2013 til 2022

Type vern	Tillatelser	Avslag	Antall søknader	Andel tillatelser
Verneområder	21 102	1 327	22 429	94,1 %
Prioriterte arter	50	8	58	86,2 %
Utvalgte naturtyper	131	3	134	97,8 %

Antall dispensasjoner og tillatelser til tiltak i vernet natur i Norge; verneområder, prioriterte arter og utvalgte naturtyper, i perioden 2013-2022. Tiltak: akvakulturanlegg, annet, bergverks og gruvevirksomhet, bygninger, landbruk, skogbruk og reindrift, militær og operativ virksomhet, motorisert ferdsel i utmark, samferdsel, tele- og energianlegg og vann og vassdrag. Mykere tiltak som forskning og undervisning, ikke-motorisert ferdsel og tilrettelegging for friluftsliv er ikke inkludert. Kilde: Miljøvedtaksregisteret

Brunbjørn ved skogstjern.

Foto: Kjekko, iStockphoto

Jakt på totalfredede dyr

Bjørn, gaupe, jerv og ulv er totalfredet i Norge. Likevel finner vi ikke mindre enn 2025 vedtak med tillatelse til skadefelling, lisensfelling og kvotejakt i Miljøvedtaks-

registeret. Mange av sakene omfatter hele grupper av dyr og familier. 574 søknader er avslått. Det betyr at nesten 80 prosent fikk grønt lys. Ulven står på Norsk rødliste

2021 som kritisk truet, mens bjørn, jerv og gaupe er sterkt truet. Regulert og ulovlig jakt er de største truslene mot de store rovdyrene, ifølge Artsdatabanken.

Vindmølle, gruveboring og toalettanlegg

Blant de mange tusen inngrepene i naturreservatene fant vi disse:

■ Den 6. oktober 2022 fikk Capella Minerals Norway dispensasjon til prøveboring i Urvatnet-Litjbumyran naturreservat av Orkland kommune. En 10 tons beltegående borerigg skal fraktes inn for å bore fem hull på til sammen 1000-1500 meter innenfor reservatet. Boringen gjøres for å undersøke

forekomst av kobber og sink med tanke på gruedrift.

■ 7. desember 2020 fikk Trondheim kommune tillatelse til å bygge nytt toalettanlegg med avløpsanlegg ved Elgsethytta i Bymarka naturreservat.

■ I Giske kommune fikk Kystverket nylig tillatelse til å montere en liten vindmølle i Erkna naturreservat til drift av et fyr.

■ I Bø i Nordland ga Statsforvalteren 4.

august 2022 dispensasjon til nedboring av ny kommunal hovedvannledning i Straume naturreservat.

Bygging i klippeblåvingens siste utpost

I tillegg til vern av områder har vi også vernet enkelte arter. I alt 14 arter er nå vernet som prioriterte arter etter nautmangfoldloven. Blant dem finner vi klippeblåvingen, som i 2011 ble fikk sin egen verneforskrift. Denne vakre blå sommerfuglen er kritisk truet og er bare kjent fra 20 steder i Norge. Enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av klippeblåvinge er forbudt. Det samme gjelder vertsplanten smørbukk i områdene der klippeblåvingen fortsatt lever.

Bygging av nybygg og større tilbygg, masseuttak, utfylling og lagring av masser og skogplanting er forbudt, står det i forskriften. Men, som i så mange andre verneforskrifter, er det mulig å få dispensasjon. Hvis forbudet medfører en vesentlig vanskeliggjøring av

Vernet natur får ikke være i fred

Tidligere i år lagde Dagsavisen en lignende sak med tall fra Miljøvedtaksregisteret med den samme konklusjonen: «Vernet natur får ikke være i fred». Journalist Tor Sandberg dokumenterte også at 55 prosent av

vedtakene handler om dispensasjoner fra verneforskriftene, mens 25 prosent gjelder tillatelser til ulike tiltak inne i verneområdene. Han avdekket også at flere myndigheter slurver med å legge vedtakene inn i Miljøvedtaksregisteret.

igangværende bruk og et vesentlig tap åpner forskriften for å gjøre unntak.

Og unntak har også blitt regelen for klippeblåvingene. Tall vi har hentet fra Miljøvedtaksregisteret viser at det siden 2013 er gitt tillatelse i bygging, utfylling og ulike terrenginngrep 35 ganger i klippeblåvingens leveområde i Tvedestrand i Agder. Bare to ganger har Statsforvalteren gitt avslag som fortsatt gjelder.

Hvis vi tar med de andre prioriterte artene, er det siden 2013 kun gitt avslag på åtte av 58 søknader om bygging av veier, bygninger, uttak av masse og andre inngrep i artenes økologiske funksjonsområder. Det betyr at dispensasjon er gitt til 86 prosent av søknadene.

Utvalgte naturtyper

Det samme bildet tegner seg hvis vi ser på utvalgte naturtyper. Vi har ni naturtyper som er vernet på denne måten, blant dem slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, kalklindeskog, hule eiker og kystlynghei. Dette er natur som er særlig utsatt og trenger beskyttelse og andre tiltak for å stanse den negative utviklingen. Vårt søk i Miljøvedtaksregisteret viser at det likevel gis tillatelse til tiltak som skader disse naturtypene.

Hule eiker ble vernet som utvalgt naturtype i 2012. Nasjonal overvåkning i tiden etterpå har vist at det stadig blir færre slike trær. Til tross for vernet var antallet hule eiker redusert med 5,4 prosent i 2019, ifølge Miljødirektoratet. I 2018 ble seks hule eiker hogd for å gjøre plass til en idrettshall i Lystlunden i Horten. Året etter vedtok Asker kommune å felle en hul eik i forbindelse med bygging av en ishall på Risenga.

Krever full gjennomgang

Naturvernforbundet krever nå en full gjennomgang av dispensasjonspraksisen i vernet natur.

– Regjeringen må gripe inn og sørge for at verneområdene faktisk blir vernet. Denne praksisen med dispensasjoner er en ukultur som ikke kan fortsette, sier Gulowsen.

– Jeg tror vi må innse at det er naturen vi lever av her i landet. Nå holder vi naturen i et jerngrep hvor selv ikke de vernede områdene slipper unna. Det er vi i ferd med å betale en svært høy pris for, for det er en grense for hva naturen tåler, sier Gulowsen. ■

– Vernet natur godt beskyttet

Er naturen i norske verneområder godt nok beskyttet? Det spørsmålet stilte vi til klima- og miljøminister Espen Barth Eide (Ap). Han ba statssekretær Aleksander Øren Heen (Sp) om å svare, og han svarte et klart ja.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Jeg mener naturen i norske verneområder er godt nok beskyttet, svarer statssekretær Øren Heen i en e-post til Natur & miljø.

– Naturen i verneområdene får beskyttelse tilpasset hvor mye verdiene der tåler. Det er egne regler for hvert område. I naturreservater og marine verneområder kan de være veldig strenge, mens nasjonalparker og landskapsvernområder ofte dekker store områder der det er tillatt eller kan søkes om en god del aktiviteter.

– En gjennomgang Natur & miljø har gjort i Miljøvedtaksregisteret viser at de aller fleste som søker om tiltak inne i verneområdene får tillatelse og dispensasjon. Mener du at dette er i tråd med intensjonen i lovverk og verneforskrifter?

– Søknadsplikt betyr ikke forbud, men det betyr at det ikke er fritt fram. Gjennom søknadene får forvaltningsmyndigheten oversikt og kan stille vilkår om for eksempel tid, sted og omfang slik at tiltakene ikke gjør skade. Tall fra Miljøvedtaksregisteret alene er derfor ikke noen god indikasjon på om regelverket praktiseres etter intensjonene, eller om naturen er tilstrekkelig beskyttet, svarer Øren Heen.

– Norge ligger bak målsetningene om vern av skog og havområder. Kan vi vente en

Foto: Cecilie B. Stuedal

Aleksander Øren Heen (Sp), statssekretær i Klima- og miljødepartementet.

annen takt i vernet i årene som kommer?

– I et langt tidsperspektiv har de årlige bevilgningene til skogvern økt gradvis fra et nivå på 100-200 millioner kroner i årene 2002-2012 til over 400 millioner kroner i årene 2017-2022. I et krevende budsjettår har regjeringen foreslått en reduksjon til skogvern for 2023, svarer Øren Heen.

– Når det gjelder vern av områder til havs, har regjeringen varslet at vi vil utarbeide en ny lov som skal gi hjemmel for å verne områder under norsk jurisdiksjon utenfor territorialgrensen ved 12 nautiske mil, svarer Øren Heen.

– Regjeringen arbeider også videre med å verne marine områder innenfor territorialgrensen. I juni 2022 opprettet vi Lopp-havet marine verneområde, som er Norges hittil største marine verneområde, på størrelse med de tre nasjonalparkene Ytre Hvaler, Færder og Raet til sammen. 18 av de 36 områdene som inngår i marin verneplan fra 2004 er hittil vernet, mens det pågår verneprosesser på ulike stadier for resten av områdene, svarer Øren Heen. ■

Vi har glemt den gamle visdommen, som fortsatt er til stede hos noen urfolk, om at mennesket er den avhengige og underlegne part. Vi er egentlig prisgitt naturens goder, og vår egen overlevelse er helt avhengig av naturen.

Filosof Arne Johan Vetlesen

Hvorfor ødelegger vi naturen?

Bit for bit bygger, hogger, graver, skyter og fisker vi naturen ned. Hvorfor ødelegger vi mennesker det vi er helt avhengige av? Vi har bedt filosofen Arne Johan Vetlesen og planteøkologen Vigdis Vandvik om svar på det spørsmålet.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSENT
tbc@naturvernforbundet.no

Hvordan kan det ha seg at hensynet til naturen kommer helt nederst når kommuner, fylker og departement skal bestemme hvor det skal bygges og drives næring? Det er et spørsmål Vandvik og Vetlesen hver på sin side har brukt mye tid og krefter på. Den ene er filosof og har søkt i menneskesinnet for å finne svar. Den andre er planteøkolog og har sett på hvor tungt naturens behov veier når det bygges hyttebyer, kraftverk, oppdrettsanlegg og annet. Begge er forundret over

hvordan økonomiske hensyn nesten alltid kommer foran økologi og natur.

– I virkeligheten er det motsatt, sier Arne Johan Vetlesen, som er professor i filosofi ved Universitetet i Oslo.

– Jeg pleier å si at økologi har forrang fremfor økonomi. Ødelegger vi livsvilkårene, hjelper ikke alt det andre vi synes vi får til, sier Vetlesen.

– Vi har glemt den gamle visdommen, som fortsatt er til stede hos noen urfolk, om at mennesket er den avhengige og underlegne part. Vi er egentlig prisgitt naturens goder, og vår egen overlevelse er helt avhengig av naturen, sier Vetlesen.

Ingen vil ødelegge naturen

Vigdis Vandvik er professor ved Senter for bærekraftig arealbruk ved Universitetet i Bergen. Hun er opptatt av hvordan naturkrisen forverres selv om ingen ønsker det og vi har lover som skulle hindret det.

– Vi taper natur, og det skjer i økende hastighet. Det er jo ingen som vil ødelegge naturgrunnlaget vårt. Likevel er det akkurat det som skjer, og det må vi ta inn over oss, sier Vandvik.

Hun mener at naturen på papiret har god beskyttelse, for eksempel i naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven. Hovedpro-

blemet er alle tillatelsene og dispensasjonene som gjør det mulig å bygge ut, selv om lovene forbyr det.

– Vi er nå i ferd med å dispensere og regulere bort den naturen vi har igjen. Slik kan vi ikke fortsette, sier Vandvik.

«Vi dropper matte i år»

Det er langt på vei kommunene som bestemmer hva som skal tillates av utbygging og arealbruk i Norge. Det lokale selvstyret gir kommunene frie fullmakter til å tillate og dispensere, selv når det strider mot byggeforbud i strandsonen, verneforskrifter eller faglige råd.

– Det står ingenting i loven eller forarbeidene om at naturmangfoldloven skulle bli en oppskrift på dispensasjoner. Likevel er det akkurat det som har skjedd, sier Vandvik.

– Dette er et stort paradoks, og her skiller miljølovgivningen seg fra andre lover. I skolepolitikken kan man for eksempel ikke gjøre unntak og dispensere fra opplæringsloven. Tenk om en kommune hadde sagt «vi dropper å undervise i matte i år – nasjonale behov blir jo ivaretatt i andre kommuner?» Men de kan gi grønt lys til utbygginger som gjør uopprettelig skade på urørt natur. Et grelt eksempel er den svære alpinlandsbyen som nå har fått tillatelse i villreinens leveområ-

der ved Garen i Eidfjord. Hvis ikke engang villreinen kan stanse nedbygging av naturen, hva kan gjøre det da? sier Vandvik.

En seiglivet myte

Både Vandvik og Vetlesen mener at denne måten å behandle naturen på skriver seg fra en seiglivet myte.

– Folk har kanskje flydd over vårt langstrakte land og sett hvor langt det er mellom byer og infrastruktur. Det gir et misvisende inntrykk. Når man går ned på bakkenivå og ser nærmere etter, ser man at det er veier på kryss og tvers, hogstfelt, kraftlinjer, vindmøller og et utall andre inngrep. Det er en myte at det er så mye urørt natur i Norge, men den er seiglivet, sier Vetlesen.

Vandvik forklarer hvordan ubalansen i maktforhold mellom utbyggere og naturverninteresser er en viktig årsak til at naturen taper.

– De aller fleste vedtakene gjøres av kommuner som gjerne har dårlig økonomi, mange oppgaver og manglende naturfaglig kompetanse. De som vil bygge har ofte mye makt, mye ressurser og kan søke igjen og igjen, helt til de får tillatelse. De som jobber for miljøet er mye svakere. Det er ofte lokalbefolkning, naboer og frivillige uten økonomiske muskler. Når utbyggerne i tillegg kan argumentere med inntekter og arbeidsplas-

ser, mens vern sees på som en utgift, ender vi altfor ofte opp med at naturen taper, sier Vandvik.

Hva ville yanomamiene gjort?

Vetlesen mener at moderne mennesker har mye å lære av urfolk. I tropeskogen mellom Venezuela og Brasil lever yanomamiene. De har nærmere 250 landsbyer og er blant de største regnskogfolkene i verden.

– Barna hos yanomamiene kan skille mellom 67 forskjellige fiskeslag. De vet hvilke fisker som lever i de ulike elvene og hvor mye de kan fiske og jakte. Hvis de ikke viser respekt og tar ut for mye, er det en form for hybris, eller overmøt, og det kan slå tilbake på dem, forteller Vetlesen og fortsetter.

– I Norge har samene mye av det samme natursynet. Jeg tenker at vi har veldig mye å lære av dette. De tenker langsiktig, for de vet at det vil gå galt om man tar ut for mye eller gjør inngrep som skaper ubalanse. I Norge mener vi at vi har rett til å bruke av naturen. Hvis det er snakk om forekomster og ressurser som er veldig viktige, skal det mye til å verne eller sette betydningen av vern over nytteverdien, sier Vetlesen.

– Jeg tror vi må få en ny respekt for naturen. Det er noe som går tapt ved å ha det rigide skillet mellom menneske og natur, sier Vetlesen.

Om hvalrosser og nærnatur

Men hvordan kan vi lære å respektere naturen? Vandvik mener at det ikke er så vanskelig.

– Vi har et bilde av at naturen liksom er noe sjeldent og sårbart, men i virkeligheten er vi omgitt av natur nærmest over alt. Mange rødlistede arter oppholder seg nå i tettbygde strøk fordi de blir presset ut av leveområder sine. Og så sier folk at vi kan ikke ha måker, eller for den saks skyld en hvalross, nær oss i byen. Det gikk fint med hvalrossen Freya i England, Danmark og andre steder den svømte til, men det gikk ikke bra i Oslofjorden. Istedenfor å håndheve forbundet mot å trakassere ville dyr og om nødvendig holde folk unna, måtte naturen vike og hvalrossen ble skutt i sommer. Jeg synes det er noe urovekkende ved det hele. Når vi ikke tåler den minste uleilighet i møte med naturen, er det fare på ferde, sier Vandvik.

– Jeg vil slå et slag for nærnaturen. Alle plener, parker, grøftekanter og små skogholt er del av dette store nettverket av planter og dyr som er grunnlaget for livene våre. Det å ta vare på naturen begynner på dørstokken. Hvis vi starter der, tror jeg hensynet til naturen kan faller litt mer på plass andre steder også, sier Vandvik. ■

Tenk om en kommune hadde sagt «vi dropper å undervise i matte i år – nasjonale behov blir jo ivaretatt i andre kommuner?» Men de kan gi grønt lys til utbygginger som gjør uopprettelig skade på urørt natur.

Planteøkolog Vigdis Vandvik

Vernet – men mot hva?

Norges 389 vernede vassdrag fra 1973 til i dag er en av miljøbevegelsens største seiere. Men hva er vassdragene egentlig vernet mot?

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

I Trøndelag er det nettopp bygd firefelts motorvei i et vernet vassdrag. Høyre har foreslått å bygge ut kraftverk i 10 vernede vassdrag. Hogst, jordbruk og flomtiltak skjer i eller langs mange av de vernede vassdragene. Hvordan kan det skje?

– Ikke et forbud mot å forringe verneverdiene

– Vassdragsvernet i Norge er et vern mot kraftutbygging. Så har man, gjennom blant annet de rikspolitiske retningslinjene for

vernede vassdrag, en del føringer for andre tiltak i vassdrag som er vernet. Men retningslinjene innebærer ikke noe absolutt forbud mot tiltak som kan forringe verneverdiene, de sier bare at man bør «ta hensyn til verneverdiene». Det er en sterk henstilling, men det er bare kraftutbygging de er vernet mot, sier advokat Tine Larsen. Hun er medlem i Advokatforeningens lovutvalg for skjønns-, vassdrags- og ekspropriasjonsrett, og har hatt flere oppdrag fra miljøbevegelsen.

– Eller, det er ikke helt sant. Det er også åpnet for kraftutbygging i vernede vassdrag, hvis kraftverket ikke er mer enn 1 megawatt

effekt. Og selv om det nok stilles strengere krav i vernede vassdrag enn ellers, er det vanskelig å bygge et småkraftverk uten at det påvirker vassdraget, forklarer Larsen.

Så: vernede vassdrag er kun vernet mot kraftutbygging. Og de er ikke vernet mot all kraftutbygging heller. Så hva er da poenget med vernet, annet enn at man skal ha noe å vise til når man skal skryte over å ha vernet natur?

Nye Veier med motorvei og vassdragsplan

I Trøndelag planlegges det ny E6 i Gauldalen, ved den vernede elva Gaula. Enkelte deler av veien er allerede oppgradert til fire-

Utsikt over Gauldalen ved Gaulfossen. Her planlegges det nye firefelts motorvei langs det vernet vassdraget.

Foto: Tore Wuttudal/NV/Samfoto/NTB Scanpix

felts motorvei, og flere steder ligger veien i kantskogen til elva. På ett punkt, ved Søberg, er veien bygd helt ut i elveløpet, og det gjenstår å se hvordan traseen videre sørover i dalen blir. Arild Mathisen er prosjektutviklingsjef for Nye Veier, og forteller at de tar flere hensyn til vassdraget når veien planlegges.

– Vi forholder oss til sektormyndigheter og andre som skal holde oss i ørene når det gjelder naturhensyn. Når det gjelder veibygging i Gauldalen, har vi i samarbeid med både statsforvalteren, NVE, kommunene og andre aktører laget en samlet plan for å få oversikt over belastningen på Gaula som

vernet vassdrag. Det finnes eksempler på at vernet av vassdraget har påvirket traseen, blant annet når det gjelder den planlagte brua over Gaula ved Røskaft mellom Lundamo og Hovin. Der er kryssingen planlagt uten brukar eller søyler i elva, for å ta hensyn til elvenaturen, forteller Mathisen.

Anmeldt i Innlandet

Nye Veier har ikke alltid vært kjent for å ta naturhensyn ved sine utbygginger. Nylig ble selskapet anmeldt av Statsforvalteren i Innlandet for å ha gjort uopprettelig skade på naturen. Entreprenøren fjernet all vegetasjon og alle røtter da de skulle legge nye

spillvannsledninger i Åkersvika.

– At dette er gjort av en profesjonell og i utgangspunktet svært kompetent aktør er, sett fra vårt ståsted, skjerpene, sa miljø- og landbruksdirektør Haavard Elstrand hos Statsforvalteren i Innlandet til Nationen i forbindelse med anmeldelsen.

– Jeg kjenner den saken for dårlig til å si noe konkret om den. Vi synes selv vi prøver å ta hensyn, og har god dialog med myndighetene som forvalter naturen og vernet her i Trøndelag. Men Gaula er utsatt for mange påvirkninger. Vi håper vårt bidrag med en samlet plan kan bidra til å ta vare på Gaula, sier Mathisen. ➤

Redd Elvene er en kampanje drevet av Naturvernforbundet, Turistforeningen, Norges Padleforbund, Natur og Ungdom og DNT Ung. Her demonstrerer de for at Regjeringen skal opprettholde vernet mot kraftutbygging, noe de fikk medhold i denne gangen.

Foto: Kristian Skjellum Aas

Mange typer inngrep

Men veibygging er ikke den eneste trusselen mot våre vernede vassdrag.

– Det er mange eksempler på inngrep i vernede vassdrag, uten at jeg har oversikt over alle. Det er nærmest umulig, fordi disponeringen av arealet gjøres i kommuneplaner og reguleringsplaner over hele landet. Men det dreier seg om veibygging, landbrukstiltak, bolig- og industriutbygging, vannforsyning, hogst av kantskog, tilrettelegging for ferdsel og flere andre tiltak. Enkelte av disse har minimal eller ingen påvirkning på verneverdiene i vassdraget, andre kan ha stor betydning. Men selv om verneverdiene blir forringet av disse tiltakene, er ikke vernede vassdrag vernet mot dette, sier advokat Larsen.

– Svakt vassdragsvern

– Vassdragsvernet i Norge er svakt, og klarer ikke å forhindre at naturverdiene som har ført til vern av vassdraget blir bevart.

Det sier Terje Kronen. Han er leder av Naturvernforbundets vassdragsutvalg, og ser et paradoks i at man, selv om elva er vernet, kan gjøre mange inngrep som forringer de naturverdiene som førte til at elva ble vernet i sin tid.

– Uttak av grusmasser fra elva er ett eksempel. Det er gratis byggemateriale, men å ta ut store mengder grus fra elva endrer dens naturlige utvikling, og kan påvirke sårbar natur ved elva. Likevel gjøres det stadig. Et annet er kantvegetasjonen. Mye av naturverdiene er knyttet til kantsonene, der du

har et fugle- og dyreliv som ofte er unikt for slike områder, og stor biologisk produksjon. Men her er det relativt fritt frem for å hogge ned kantvegetasjon. Det er en grunneiers rett å ta ut tømmer fra egen eiendom, og den retten står sterkere enn naturens rett til vern, forklarer Kronen.

Han nevner videre veiutbygging, forurensning, avrenning fra jordbruk, utslipp fra industri, behandling mot gyrodactylus, tilrettelegging for friluftsliv, motorferdsel både til vanns og ved elvebredden og åpningen for småkraftverk som trusler mot elvenaturen.

Noen begrensninger

– Så ligger det noen oppfordringer til begrensninger i de rikspolitiske retningslinjene. Men disse er statens beskjed til kommunene. Statsforvalterne skal følge med, og legge inn innsigelse når retningslinjene ikke følges. Men føringen fra statlig hold er at innsigelser skal brukes i færrest mulig saker. Dermed mister man muligheten for å stanse disse inngrepene, sier Kronen.

Kronen har også sett at summen av slike mindre inngrep i vernede vassdrag brukes som argument for større utbygginger, siden vassdraget allerede er påvirket.

– I tillegg er jo selv det svake vassdragsvernet vi har under press. Ett eksempel er at Høyre har lansert en plan med 10 vernede vassdrag de ønsker å bygge kraftverk i. Flere av elvene her, blant annet Vefsna, Vosso, Strynevassdraget og Verdalsvassdraget, har Naturvernforbundet tidligere jobbet hardt for å verne, sier Kronen.

Også strengere vern utfordres

Flere områder i og nær elver er også vernet etter andre bestemmelser. Naturreservat er den strengeste verneformen vi har i Norge, og brukes også i elver og elvenære områder. Flere elver ligger også innenfor nasjonalparker. Så da bør vel disse verneformene være bedre egnet til å ta vare på naturverdiene enn vassdragsvernet?

– Lågendeltaet ved Lillehammer er jo et eksempel på et naturreservat i elvenatur, og det skal i utgangspunktet være bedre beskyttet enn for eksempel Rondane eller Dovrefjell, som er nasjonalparker. Likevel planlegges det firefelts motorvei tvers gjennom reservatet, forklarer advokat Larsen.

– Jeg antar at veibygging var en av trusselene som opprettelsen av reservatet var ment å verne mot, for 30 år siden. Så ser det ut som om man tenker annerledes i dag, sier Larsen.

– Må huske hvorfor området ble vernet

– Når vernet er i veien for veien, eller noe annet man ønsker å bygge, er det irriterende. Men man må huske hvorfor området en gang ble vernet når man skal gi dispensasjoner. Vesentlige samfunnsinteresser må stå på spill, og ingen gode alternativer må finnes. Det har i det siste vært flere saker der man kan diskutere om det har vært et tvingende behov for å dispensere eller endre på vernebestemmelsene, sier Larsen. ■

GRETA THUNBERG
Klimaboka

Ikke noe blabla

Lytt til forskningen før det er for sent!

«Årets viktigste bok.»
ANDREAS WIESE, DAGBLADET

«Sjeldent har jeg lest og forstått på et
mer grunnleggende vis hvilken
systemendring vi nå står overfor.»
ANDREW KROGLUND, VÅRT LAND

I «Klimaboka» har Greta Thunberg samlet
kunnskapen til forskere og eksperter, aktivister,
forfattere og historiefortellere.

CAPPELEN DAMM

Framtidens gull er grønt

 NORGES
BONDELAG

Ytre Hvaler i Østfold ble vernet i 2009 som landets første marine nasjonalpark. Livet i havet er likevel dårlig beskyttet, da industrielt fiske fortsatt er tillatt inne i verneområdet.

Foto: Dreamstime, iStockphoto

Juksevern i havet

I nasjonalparkene Færder, Ytre Hvaler og Raet foregår det bunntåling og industrielt fiske som skader naturen som er vernet. Ingen av nasjonalparkene oppfyller internasjonale krav til vern, likevel har Norge meldt dem inn til FN som strengt vernet.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Eg gler meg over at vi no har oppretta den andre nasjonalparken med store marine naturverdiar. Eit fantastisk natur- og kulturlandskap på Vestfoldkysten blir sikra for våre komande slekter, sa miljøvernminister Bård Vegar Solhjell (SV) da Færder nasjonalpark ble oppretta i 2013.

Men sikrer denne nasjonalparken egentlig vern av naturen for kommende slekter?

En skygge av seg selv

Det er ikke lenge siden Norge begynte å opprette nasjonalparker i havet. I 2009 ble Ytre Hvaler nasjonalpark i Østfold åpnet, og i

2016 var Raet nasjonalpark i Agder et faktum. Dette er sårbare områder som ligger i Oslofjorden og Skagerrak, som er sterkt preget av mange tiår med overfiske, store kloaktslipp og avrenning fra jordbruket.

For hundre år siden var disse farvannene fulle av fisk. Det var store haier som brukte og håkjerring, hvaler jaktet på tallrike stimer av sild og brisling, og det var store bestander av kysttorsk og en rekke andre viktige fiske-slag. Nå er disse sjøområdene nesten tomme for fisk. De er kun en blek skygge av hva de en gang var.

Likevel er vernet her så dårlig at det ikke kan kalles vern. Det slår Havforskningsinsti-

tuttet fast i sin rapport *Marint vern* fra 2021. Der står det at «ingen av de norske marine nasjonalparkene (med mulig unntak for Jomfruland nasjonalpark) innfrir kravene for å melde inn sine sjøområder som marine verneområder.»

Årsaken er enkel. Det er ikke innført forbud mot den viktigste årsaken til krisen i havet: industrielt fiske.

– Folk blir sjokkert

Erling Svensen er naturfotograf, forfatter og en svært erfaren dykker med mer enn fem tusen dykk bak seg. I 2011 var han med og lagde en bok om Ytre Hvaler nasjonalpark. Han ble svært overrasket da han leste verneforskriften for området.

– Jeg måtte spørre meg om det faktisk er noe som ikke er lov å gjøre i sjøen innenfor vernegrensene, sier Svensen.

– Dette er ikke vern. Man kan bunntåle og fiske like mye inne i nasjonalparken som utenfor. Jeg tror ikke det norske folk er klar over dette. De tror at naturen i nasjonalpar-

kene er vernet. Slik er det ikke, og folk blir sjokkert når jeg reiser rundt og forteller om dette i mine foredrag, sier Svensen.

Bunntåling i vernet natur

Bunntåling foregår på den måten at trålerne trekker tunge fiskenett langs havbunnen. Det er tillatt i alle områder som er dypere enn 60 meter, bortsett fra noen vernede områder med koraller. Metoden ble introdusert på begynnelsen av 1900-tallet og ble gradvis det viktigste fisket i Oslofjorden og Indre Skagerrak. Nå som nesten all fisken er borte fra disse områdene, er det stort sett reker det tråles etter.

– Bunntåling har flere negative effekter, fortalte Even Moland, forsker i Havforskningsinstituttet, under et seminar om Oslofjorden sommeren 2022. – Det fører til reduksjon av arter, oppgraving av sediment, endring i den biokjemiske syklusen ved bunnen og det truer det marine økosystemet, sa Moland.

Han fortalte at det tar tid før skadene etter

Etter at mye av fisken forsvant fra Oslofjorden, er det bare rekefisket som er lønnsomt. Her er en reketråler i Utgårdskilen i Østfold. Båten driver bunntåling i Ytre Oslofjord.

Foto: © Helge Sunde / Samfoto

bunntåling blir reparert. Det kan gå opptil 20 år før både bunndyr og fiskebestander er tilbake.

Kun 3,6 prosent «vernet»

Havforskningen har lenge varslet om den negative utviklingen i havet, og vern er utpekt som et av de viktigste tiltakene. I 2010 ble verdens land enige om at 10 prosent av havet skulle vernes innen 2020. Det tok noen år før Norge kom i gang med vernet, og 2020 kom og gikk uten at vi var i nærheten av å nå målet. I 2022 har Norge i alt 16 marine verneområder, i tillegg til fem nasjonalparker, som til sammen utgjør 3,6 prosent av norske havområder. Dette gjelder kun innenfor 12 nautiske mil. Hvis man tar med alle norske havområder, er vernet kun 0,5 prosent.

Alle de marine verneområdene er meldt inn til FN i den strengeste kategorien, IUCN Ia, mens nasjonalparkene er plassert i kategori II. Det er Verdens naturvernunion (IUCN) som har beskrevet de ulike nivåene av vern. For å kunne innfri kravene til det sterkeste vernet skal menneskelig aktivitet og påvirkning være strengt kontrollert og begrenset. Det skal også være forbud mot fiske, fangst, utvinning og innsamling av ressurser. Også vern i kategori II forutsetter forbud mot alle typer fiske, fangst og utvinning, bortsett fra fiske som er knyttet til forskning.

– Fører FN bak lyset

Selv om FN får opplyst at de norske verneområdene er sterkt vernet, er virkeligheten ute på sjøen en ganske annen. Både i marine verneområder og nasjonalparker foregår det et omfattende fiske.

– Regjeringen kan ikke fortsette å føre FN bak lyset, sier Per-Erik Schulze, marinbiolog i Naturvernforbundet.

– Regjeringen kan ikke fortsette å føre FN bak lyset, sier Per-Erik Schulze, marinbiolog i Naturvernforbundet.

– Dette er juksevern, og det er nå ett år siden Havforskningsinstituttet meldte fra om det. Vi vil utfordre klima- og miljøministeren til å innføre sterkt vern med forbud mot fangst og fiske i alle verneområdene i havet, sier Schulze.

Naturvernforbundet mener at det begynner å haste med å få opprettet verneområder som

faktisk beskytter livet i havet. Skagerrak, Oslofjorden og fjorder og kystområder langs hele norskekysten er utarmet etter mange tiår med overfiske, utslipp og andre menneskelige påvirkninger. En rekke fiskeslag har blitt lokalt utryddet, og mange bestander er nå svake.

Industrielt fiske i vernet natur

Havforskningsinstituttet har gått gjennom fiskeaktiviteten i nasjonalparkene i Skagerrak og Oslofjorden og kan i sin rapport dokumentere utstrakt bunntåling. Et kart med gps-sporing i perioden fra 2011-2019 viser at nasjonalparkene er gjennomtrålt på kryss og tvers, på samme måte som havområdene utenfor verneområdene.

En gjennomgang NRK gjorde i 2021 viser at det foregår et omfattende fiske i de marine verneområdene. I minst fem av dem foregår det yrkesfiske, ifølge NRK.

– Et spill for galleriet

– Norske regjeringer må slutte å kritisere land som hogger regnskog eller ikke tar vare på tigere og andre utrydningstruede dyr. ➤

Kartet viser områder med bunntråling i Ytre Oslofjord og Skagerrak. Nasjonalparkene Ytre Hvaler, Færder, Ræet og Jomfruland er markert med rødt. De blå strekene/feltene er VMS-data (GPS-sporing) av bunntrålfartøy større enn 15 meter i perioden 2011-2019. Kilde: Fiskeridirektoratet

Vi kan ikke uttale oss om andre land når vi behandler vår egen natur på en så elendig måte. Vernet vårt er bare et spill for galleriet, sier Svensen.

Han har dykket over hele landet og sett store endringer i løpet av de 46 årene han har holdt på, og det er få som kjenner norske farvann bedre enn ham.

– Det har blitt mye mindre fisk, og det gjelder alle slag, med unntak av pelagisk torsk og sild. Tidligere så vi veldig mye lyr, sei, lange og breiflabb. Nå er det svært lite igjen, og vi har fått algevekst og trådalger som tar over store områder, forteller Svensen.

Dra på Lopphavet!

I juni 2022 fikk Norge et nytt marint verneområde, i Lopphavet i Troms og Finnmark fylke. Dette er det første som er vedtatt av regjeringen Støre, men det er ennå ikke meldt inn til FN eller plassert i en av IUCNs vernekategorier.

Hvordan blir livet i Lopphavet beskyttet av dette vernet?

Natur & miljø har gått gjennom verneforskriften, og det begynner ganske bra. Det står at ingen må foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Men så kommer det en lang liste med unntak og «dispensasjonsbestemmelser». Her er noen av dem.

Vernebestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for:

- høsting av viltlevende marine ressurser
- plukking av skjell
- fiske i samsvar med lakse- og innlandsfiskloven

- jakt og fangst
- ferdsel og oppankring med båt eller andre fartøyer

Selve vernebestemmelsene dekker ti linjer i forskriften, mens det trengs over førti linjer for å få med alle unntakene og dispensasjonsbestemmelsene. Resultatet er at heller ikke dette vernet gir skikkelig beskyttelse mot fisket og fangsten som rammer det sårbare livet i sjøen.

Natur & miljø har bedt klima- og miljøminister Espen Barth Eide (Ap) om å svare på hvorfor industrielt fiske og bunntråling er tillatt i flere nasjonalparker i dag. Han overlot oppgaven til statssekretær Aleksander Øren Heen (Sp), som i sin tur ikke svarte på spørsmålet:

– Som hovedregel er bruk av bunntrål forbudt innenfor territorialgrensen ved 12 nautiske mil, men det er samtidig ulike unntak fra dette utgangspunktet, skriver Øren Heen til Natur & miljø.

– Det er avdekket at Norge har meldt alle marine verneområder inn til FN i IUCNs strengeste kategori, 1a. Hvorfor er det marine vernet meldt inn i denne kategorien?

– Miljødirektoratet har valgt å rapportere vernet innenfor den kategorien som er vurdert å treffe best totalt sett. Det pågår for tiden en prosess, ledet av Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet, der man blant annet ser på en mer systematisk tilnærming til rapportering internasjonalt av Norges bidrag til å oppfylle målene om bevaring av marin natur, svarer Øren Heen. ■

Fiskerifrie

Mange land har hatt stor suksess med fiskerifrie soner.

Når fiskebestandene får være i fred vender livet tilbake, og det blir også større fangster for fiskerne. Regjeringen vurderer nå om det skal opprettes slike soner i Nordsjøen, Oslofjorden og Skagerrak.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Kan ødelagte økosystem i havet bli bygd opp igjen?

Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet arbeider nå med et pilotprosjekt hvor nettopp det er målet. De vil etablere ett eller flere større marine verneområder i havområdet Nordsjøen – Skagerrak – Oslofjorden.

Fiskerifrie soner kan bringe livet tilbake til hav i krise. Bildet er fra Drøbaksundet i Oslofjorden og viser sjøanemonen *Urticina eques* på en stein blant død-mannshåndkoraller, sjøpunger, svamp og hydroider. På toppen ser man sukkertare.

soner kan redde havene

Foto: Erling Svensen

«Formålet vil vere å naturleg byggje opp igjen økosystemet og grunnlaget for hausting og samstundes byggje opp kunnskapen om effekten av slike marine verneområde», står det i Stortingsmelding 29 om marint vern.

I en forsk rapport kommer Havforskningsinstituttet med svært tydelige anbefalinger til regjeringen. Slike områder bør minst være 100 kvadratmeter store, og de bør være fullt beskyttet mot alle typer fiske, både kommersielt og fritidsfiske.

Dagens vern fungerer ikke

Havforskningsinstituttet har i flere år anbefalt nettopp slike fiskerifrie soner.

– Dette er viktig, sier Alf Ring Kleiven, forsker ved Havforskningsinstituttet.

Han mener at det må tenkes nytt, for dagens marine verneområder og nasjonalparker gir ikke noen god beskyttelse for artene som lever der.

– Hvis målet med vernet er å ivareta hele økologien og fiskesamfunnene, så vil ikke dagens vernnivå kunne bidra til det så lenge fiske er tillatt. Fiskerier er den aktiviteten som oftest har størst påvirkning på det marine livet, sier Kleiven.

Suksess med fiskeforbud

Han forteller at innføring av fiskeforbud i verneområder har vært svært vellykket en rekke forskjellige steder i verden. Det blir mye mer fisk, de blir større og mangfoldet av arter blir rikere. Voksne store fisker vandrer ut av områdene. Økt produksjon av egg og larver vil spre seg over store områder

Foto: Erlend Astad Lorenzen / Havforskningsinstituttet

Alf Ring Kleiven, forsker i Havforskningsinstituttet

og bidra til en positiv utvikling også utenfor verneområdene.

Sterkt vern har vært en stor suksess i Det store Barriererevet i Australia, i havområder ved småøyer i Filippinene og New Zealand.

– Basert på internasjonale erfaringer vil man kunne få et hav med mer forutsigbart fiskeri og større fangst. Det vil også potensielt være mer motstandsdyktig mot klimendringer og andre hendelser, sier Kleiven.

Foreslår tretti prosent vern

Det internasjonale havpanelet, som statsminister Jonar Gahr Støre leder, går inn for tretti prosent vern av verdens havområder. Dette blir trolig vedtatt som mål for 2030 i den nye naturavtalen som vedtas høsten 2022. Det er gode nyheter for livet i havet, for det er bred enighet blant havforskere verden over om at soner med strengt vern er rett medisin. ■

Byggingen av denne kraftlinja førte til store kontroverser, rettssaker og endring av verneforskriftene for et naturreservat i Bremanger.

En kraftlinje til besvær

Både fagetaten NVE og Statnett gikk inn for å bygge kraftlinja et annet sted. Men politiske myndigheter, med daværende olje- og energiminister Ola Borten Moe (Sp) i spissen, presset på for å få bygd linja gjennom et naturreservat i stedet. Vernet ble overkjørt, selv om det fantes bedre alternativer, sier Naturvernforbundet.

Foto: Statnett

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Det er 2009. Planene legges for kraftlinja Ørskog-Fardal, en ny del av stamnettet for strømovertføring i Norge. Den skal gi bedre forsyningsikkerhet på Vestlandet og i Midt-Norge, men er også kritisert for sine landskapsinngrep. Ordet «monstermast» begynner å dukke opp, om denne kraftlinja og om linja Sima-Samnanger lenger sør.

Anbefaler trasé utenom naturreservat

Gjennom Bremanger kommune anbefaler både NVE og Statnett at linja skal bygges gjennom Førde dalen, øst for kommunesenteret Svelgen, og mot Ålfoten ved Nordfjord, der fjorden skal krysses. Men i 2011 griper daværende olje- og energiminister Ola Borten Moe inn i saken, og flytter traseen for linja til Myklebustdalen og Sjørdalen, som tross navnet ligger lenger nord. Her ligger det et naturreservat, vernet så sent som i 1999. Borten Moes traseforslag innebærer at linja skal gå tvers gjennom naturreservatet. Dette er i strid med reservatets verneforskrifter. Grunneierne i Myklebustdalen og Sjørdalen går til retts sak, og vinner frem i lagmannsretten. Staten anker til Høyesterett, men saken tas ikke opp til behandling der. I august 2015 er det rettskraftig: Byggingen er ulovlig og må stanses.

Endret forskriftene

Men byggingen stanses ikke lenge. Mens saken har vært til behandling i rettsvesenet, har nemlig den etterfølgende regjeringen, med klima- og miljøminister Tine Sundtoft som ansvarlig statsråd, endret verneforskriftene for Sjørdalen naturreservat slik at det åpnes for bygging av ny kraftlinje, samt vedlikehold av denne, inne i reservatet. Linja bygges, grunneierne går til ny retts sak, men denne taper de fordi verneforskriftene er endret. I november 2017, nesten ett år etter at den ferdige kraftlinja er tatt i bruk, er rettsvesenets behandling ferdig. Linja er lovlig bygd.

Endret fire steder

I løpet av prosessen avdekker TV2 at Borten Moe har grepet inn for å endre kraftlinjas trasé hele fire forskjellige steder. Bare i Sjørdalen går det ut over et naturreservat, mens andre steder legges linja nærmere bebygelse. På alle disse stedene fører traséendringen til at lokale Senterparti-politikere slipper å få linja bygd over sin eiendom. I Bremanger er det eiendommen som daværende Bremanger-ordfører Karl Vidar Førde

etter hvert skal arve, som ligger i veien for traseen som anbefales fra NVE og Statnett.

– Det er nå slik at det alltid er en fordel å ha en minister, sa fylkesvaraordfører og stortingskandidat Jenny Følling (Sp) til TV2 i en kommentar til at kraftlinjen ble flyttet fra å gå nært hennes barndomshjem.

Det strengeste vernet

Naturreservat er den strengeste formen for områdevern etter naturmangfoldloven. Verneformen brukes for områder som «inneholder truet, sjelden eller sårbar natur, representerer en bestemt naturtype, har en særlig betydning for biologisk mangfold, utgjør en spesiell geologisk forekomst, eller har særskilt naturvitenskapelig verdi», ifølge Miljødirektoratet. «I et naturreservat må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Et naturreservat kan totalfredes mot all virksomhet, tiltak og ferdsel», heter det i naturmangfoldloven. Likevel er kraftlinjesaken i Bremanger et tydelig eksempel på at vernet settes til side når andre interesser dukker opp, selv om det finnes bedre alternativer.

Fire felt i naturreservat

Saken i Bremanger er ikke det eneste eksempelet på at naturreservater blir ofret når andre hensyn taler for det. Senest i april i år ble Nye Veier anmeldt av Statsforvalteren i Innlandet for ulovlige inngrep i Åkersvika naturreservat under bygging av ny E6. Litt lenger nord langs samme vei planlegges det ny firefelts motorvei forbi Lillehammer, tvers gjennom naturreservatet Lågendeltaet. I 2015/16 ble Nordelva naturreservat i nåværende Ørland kommune i Trøndelag brukt som øvingsområde av Forsvaret, som hevdet de ikke visste at området var vernet som naturreservat. Da det ble planlagt ny riksvei 22 ved Nordre Øyeren naturreservat omtalte daværende varaordfører i Fet, Jon Røine, inngrepene som en «fillesak» overfor Romerikes Blad.

– Må skjerpe vernebestemmelsene

– Saken i Bremanger var spesiell. Man valgte helt bevisst å bygge gjennom et verneområde, selv om andre alternativer var foretrukket av fagmyndighetene. Det viser hvor svakt naturvernet egentlig står i Norge, og at man må skjerpe vernebestemmelsene i betydelig grad. Denne naturen er vernet fordi den er viktig og unik. Da må den tas vare på, ikke bygges ned gjennom dispensasjoner og unntak, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet. ■

La naturen gå i arv

Sammen skal vi sørge for at også de neste generasjonene får oppleve den fine naturen vår. Tapet av natur med bit-for-bit-nedbyggingen må stoppes.

Derfor jobber Naturvernforbundet hver dag og over hele landet for å sikre at naturen skal gå i arv.

Du kan gi oss økt styrke og gjennomslagskraft i dette arbeidet. Har du vurdert å støtte oss regelmessig på Vipps eller Avtalegiro?

Da vil beløpet trekkes automatisk fra din bankkonto. Du velger selvfølgelig selv beløp og hvor mange ganger per år du ønsker å gi. Og du kan stoppe trekkene når som helst.

Du kan enkelt opprett en fast giver-avtale her på våre nettsider www.naturvernforbundet.no/naturvenn. Skann QR-koden og kom rett i på siden.

bank
axept

vipps

Nå kan du donere din Trumf-bonus til naturen

Din oppsparte Trumf-bonus kan du nå gi som støtte til Naturvernforbundets arbeid for å ta vare på naturen og å stoppe global oppvarming.

Skann meg

Foto: Tor Bjarne Christensen

Naturvernforbundets skogtreff med besøk til skogene ved Follsjå var en stor suksess. Her er deltagerne på vei til befaring i et hogstfelt.

Tar opp kampen for skogen

Naturvernforbundet samler nå kreftene til kamp for de siste verdifulle naturskogene i Norge.

– Hvis ingen gjør noe nå, frykter vi at de gamle naturskogene skal bli borte i løpet av noen få år. Det kan vi ikke tillate, sier Gjermund Andersen, leder i Naturvernforbundets skogutvalg.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

I oktober møttes over seksti skogelskere fra hele Norge til skogtreff i Kongsberg i Buskerud. Samlingen fant sted på Søstrenes Storaas hotell i Jondalen. Stedet var ikke tilfeldig valgt. Bare noen kilometer unna ligger et av de mest omstridte skogområdene i hele landet, Follsjå i Notodden.

Ved Follsjå er det oppdaget et helt skoglandskap med en rikdom av arter man knapt finner noe annet sted på disse breddegrader. Her er det registrert hele 115 rødlistearter. Mange av dem er sterkt og kritisk truede. Det er også funnet en bille man trodde var utdødd i Norge.

Samtidig fortsetter flatehogsten i disse unike skogene. Hvis hogstene fortsetter i dette tempoet, vil et helt skoglandskap med

internasjonale naturverdier være fragmentert innen ti år.

Rapport fra hogstfeltet

Deltagerne på skogtreffet fikk være med biologen Sigve Reiso fra Biofokus inn i det aller helligste i gammelskogen i Ramsås ved Follsjå. Veien gikk gjennom et gigantisk hogstfelt der rester av den unike gammelskogen fortsatt var synlig i hogstavfallet.

– Dette hogstfeltet har ingen verdi for gammelskogartene. Man trenger kanskje fire hundre år før dette området blir beboelig for dem igjen, sa Reiso.

Her har artene en framtid

Reiso forklarte at en furuskog har en syklus på åtte hundre år og at mangfoldet av arter har god tilgang på leveområder i dette skoglandskapet. ➤

Foto: Tor Bjarne Christensen

Biologen Sigve Reiso viser fram et funn av den sjeldne soppen skyggebrunpigg, som står som sårbar på rødlisten.

– Så store naturskoger har vi nesten ikke noe igjen av i Norge. Vi har funnet arter som knapt lever noe annet sted, og mengden individer av sjeldne arter er god. Dette er som å komme til en glemte dal. Så unikt er dette landskapet, sa Reiso.

– Andre steder hvor vi finner slike truede arter, er de som levende døde fordi de kanskje lever på det siste gamle treet i området. Her har vi artene og mangfoldet, her er det god tilgang på leveområder og habitat. Vi har huset og vi har innbyggerne, og her kan de ha en framtid, sa Reiso.

– Skognæringen tar ikke ansvar

Skogbruket har på sin side ikke fanget opp de unike forholdene i Follsjå-området. Før skog kan hogges, skal naturmangfoldet kartlegges. Skogbruket har laget sin egen metode for dette som heter Miljøregistrering i skog (MiS). Det rare er at det knapt er lagt inn noen registreringer i mange av de aller mest verdifulle skogene i området. I mange år har Naturvernforbundet bedt om innsyn i MiS-kartleggingen, uten at noen dokumenter er oversendt.

– Problemet i Follsjå-området er at hverken myndigheter eller skognæring tar ansvar. Naturvernforbundet har formidlet funnene av det store antallet rødlistear-

ter til skogeierne. Men hogstene har likevel fortsatt, helt fram til i dag, sier Gjermund Andersen, leder i Naturvernforbundets skogutvalg.

– Det er noe galt i norsk forvaltning av skog når man finner disse biologiske vikingskipene, og så har det ikke noe å si. De blir ikke tatt vare på, sier Andersen.

En smak av bitterlav

Kontrasten mellom hogstfeltet og gammel-skogen kunne ikke vært større. Vi kommer inn i en lys furuskog der stammer, stubber og grener er pyntet med moser, sopp og et mylder av ulike lavarter. Skogbunnen er dekket av reinlav som vokser i store felt mellom andre typer moser og lyng. Her og der ligger veltede trær, noen har ligget der så lenge at du bare kan ane konturene av dem.

Helene Lind Jensen, biolog i Biofokus, står og kikker inn i stammen til en stående død einer.

– Her er det skorpelav, blodlav og bitterlav. Det er en grunn til at den heter bitterlav. Er det noen som vil være prøvekanin og smake på den?

Gnag etter knuskkjukemøll

I løpet av et par timer finner vi flere rødlistede arter. Under en stokk vokser skyg-

gebrunpigg. Litt lenger bort er det mørk brannstubbela og knuskkjukemøll. Begge disse står oppført som sårbare på rødlisten. Vi finner også gnagespor etter barkbilleren *Orthotomicus longicollis*, som var regnet som utdødd inntil Reiso og biologen Stefan Olberg fant den i 2019. Litt senere finner vi også et eksemplar av skogens selebritet, i levende live under en bit med bark.

Fra flatehogst til plukkhogst

Naturvernforbundet trapper nå opp arbeidet for å ta vare på de gamle naturskogene. Dagens skogbruk er den største trusselen mot livet i skogene. Manglende registrering av naturmangfold kombinert med flatehogst etterfulgt av planting av trær, har vist seg å være svært skadelig for norsk skogsnatur. Etter mange årtier med industrielt skogbruk, er det svært lite gamle naturskoger igjen. Det aller meste er planteskoger.

– Vi kaller det granåkre, og de har lite med skog å gjøre. Vi trenger mer skogvern og store endringer i måten norske skoger forvaltes og drives på. Vi kommer til å stå på for å redde de siste gamle naturskogene våre. Det skylder vi våre etterkommere, sier Andersen. ■

Foto: Miljøagentene/Johnny Vaet Nordskog

FÅ MED HELE FAMILIEN

Et familiemedlemskap i Naturvernforbundet inkluderer hele husstanden, også medlemskap i Miljøagentene for barn i familien. For 450 kroner i året støtter dere dermed to miljøorganisasjoner i ett medlemskap.

Miljøagentene er barnas miljøvernorganisasjon. De jobber for å gi barn troen på seg selv, framtiden og at det nytter å gjøre noe.

Alle barn i Norge, fra dagen de er født til de er 15 år, kan være miljøagenter. Miljøagentene vil ha en jord hvor alle vet hva naturen tåler og lever etter det. Vi jobber for et renere miljø og en tryggere framtid.

Gå inn på www.naturvernforbundet.no/familie og meld inn alle i din familie.

NB: Barn som allerede er miljøagenter skal også meldes inn, så sørger vi for at disse blir inkludert i familiemedlemskapet.

Jo flere medlemmer vi er, jo større gjennomslagskraft får vi i arbeidet for å ta vare på natur og miljø. Vi i Naturvernforbundet og Miljøagentene har flere hyggelige aktiviteter gjennom året. Bli med i naturvernfamilien!

Som Miljøagent får du:

- Velkomstpakke
- Fem årlige utgaver av medlemsbladet Miljøagentrapporten
- Mulighet til å være med i lokallag
- Tilbud om aktiviteter, leir og arrangementer

Mer om Miljøagentene på www.miljoagentene.no

Scan QR-koden med din mobil.

Utsikt over Grytdalen i Orkland. Her vil nær sagt hele lokalsamfunnet ha totalvern, men dette ble i 2013 stanset av daværende miljøvernminister Bård Vegar Solhjell (SV).

Foto: Steve Halsetrøning

Hindret fullt vern av

Foto: Steve Halsetrønning

Et kongeørnpar har funnet seg til rette i Grytdalen.

Foto: Steve Halsetrønning

Tretåspetten er verdens nordligste spetteart. De siste årene har det blitt færre av den, mest på grunn av det moderne skogbrukets flatehogst og rask fjerning av stormfelte trær hvor den kan finne insekter.

Norsk naturvern står svakt, og verner ofte ikke naturen mot de truslene som faktisk finnes mot den. Det ville de gjøre noe med i Trøndelag. Og fikk nei fra sentrale myndigheter.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Tenk at du har et område i din kommune, der naturen har fått spille seg ut med så liten påvirkning som mulig. I området finner du alt fra fattige furuskoger i myrområder til produktiv granskog og frodige bekkeløfter. Dalen området ligger i er slak og vid og huser fugler som krikkan, orrfugl, spurveugle, fossekall, rødstjert, gjerdesmett, møller, munk og gulsanger. Dalen er viktig for hjort, og pattedyr som elg, hare og rødrev er vanlig her. Flere rødlistede barksopper lever i dalen.

Tenk også at det ikke finnes private eierinteresser her, at dalen allerede er vernet som naturreservat, at den største påvirkningen er enkelte fremmede trearter som kan fjernes ved nennsom skjøtsel, og at det allerede finnes

Foto: Steve Halsetrønning

En kronhjort har funnet sitt paradys i dalen der det ikke har foregått jakt siden femtitallet.

et stort materiale med dokumentasjon av naturverdiene i området, som går langt tilbake.

Dagens vern er ganske strengt, men hindrer ikke jakt, fiske, motorferdsel eller kraftutbygging. I tillegg åpner verneforskriften for både militærøvelser og hogst. Et enstemmig kommunestyre, et stort fagmiljø og de aller fleste interesseorganisasjonene i kommunen ville på starten av 2010-tallet stramme inn vernet, og skape Norges første totalvernedede område. Området kunne da ha tjent som referanseområde for annen natur, og være av stor betydning for naturforskningen.

– Dette et unikt naturområde, som også er en viktig del av den lokale kulturhistorien. Lenge før vi hadde noen miljøbevegelse i Norge, drev gründeren Christian Thams skjøtsel av natur og vilt i Grytdalen, fortalte daværende ordfører i det som da var Orkdal kommune, Gunnar Hoff Lysholm, til Natur og miljø i 2011.

– Fra 1978 til 1992 var faktisk et ganske stort område i Grytdalen totalvernet. Men da verneområdet ble utvidet i 1992, forsvant jaktforbudet. Det har ikke vært drevet jakt i Grytdalen siden 1952, men da det ble søkt om jakt i området i 2003-04 startet arbeidet for totalvern, forteller Steve Halsetrønning. Han er naturfotograf, illustratør og primus motor for totalvern av Grytdalen i Orkland kommune sørøst i Trøndelag.

– Et totalvern ville ha sørget for at natur-

verdiene i Grytdalen ville ha blitt tatt vare på for framtida. Det hadde vært positivt både for naturen i området, regionen og Norge som land. Vi har ingen andre slike områder, forteller Halsetrønning.

I utkanten av området ligger Songli forsøksgård. Gården har eksistert i flere hundre år, men gården og den store Songlieiendommen ble i 1907 kjøpt opp av områdets industrimagnat, Christian Thams. Staten kjøpte den store eiendommen i 1952, for at den

skulle tjene som en forsøksgård for viltforskning og viltpleie samt forskning og forsøk knyttet til ferskvannsfisk. I dag eier fortsatt Staten eiendommen, gjennom Statsbygg, mens kommunen leier bygningsmassen på Songli forsøksgård.

Men til tross for at et enstemmig kommunestyre og de aller fleste interesseorganisasjonene ønsket totalvern, og det ikke var noen konflikter med næringsdrift eller bruk av natur, avviste daværende miljøvernminister Bård Vegar Solhjell (SV) verneplanene.

«Siden Songli/Grytdalen er vurdert til å være for lite som referanseområde for storvilt (hjort), samt at det er etablert gode forskningsprogram for overvåking av natur andre steder i Norge, finner jeg det på nåværende tidspunkt ikke aktuelt å ta initiativ til å endre vernereglene for Grytdalen naturreservat for å etablere et referanseområde her», skrev Solhjell i et brev til blant annet Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Direktoratet for naturforvaltning, Grytdalens venner og Naturvernforbundet i januar 2013.

Det er ingen større planer om inngrep i Grytdalen, så beveren og de andre dyrene som lever der har det relativt rolig og greit. Men det er vanskelig å tenke seg et område som er bedre egnet for totalvern, der ingen næringsinteresser truer, og nær sagt hele lokalsamfunnet støtter opp. Når man da ikke klarer å få det på plass her, hvor skal man da klare det? ■

Foto: Steve Halsetrønning

Bever i Grytdalen

Vi vil ha liv i fjordene våre, vil du?

Kampen for en levende Førdefjord fortsetter. Sammen med Natur og Ungdom saksøker Naturvernforbundet nå staten. Det gjør vi fordi de har gitt en ugyldig tillatelse til gruvedrift med dumping av gruveavfall i fjorden.

Planene i Førdefjorden bryter med nasjonale og internasjonale regler for forurensing. Vi kan ikke akseptere at man forsetter å kaste miljøproblemene på havet.

Gruvedumping hører ikke hjemme i framtida, hverken i Førdefjorden eller noen andre fjorder. Det er på tide å legge denne gammeldagse tankegangen på hylla.

Du kan lese mer om saken på www.naturvernforbundet.no

Vi trenger din støtte! Slik kan du bidra:

1. Vipps et valgfritt beløp til #13042.
Skann QR-koden for komme rett til Vipps.
2. Send SMS med NATURGAVE RENFJORD til 2377
for å støtte med 200 kr.
3. Gi en gave på www.naturvernforbundet.no/gave
4. Spre ordet! Vi trenger mange på laget.

I sum tyder dette på at mange fortsatt kun betrakter vern som politisk garnityr.

Naturvern på papiret

Ambisiøse mål er bra, men lite verdt om de ikke følges opp med handling.

Av Anne Sverdrup-Thygeson
Professor ved NMBU og forfatter

AVERNE BETYR ifølge ordboka å «forsvare, trygge, verge». Da skulle man tro at poenget med et *naturvernområde* var å trygge natur i en så vill og uberørt form som mulig. Natur på naturens egne premisser, styrt av naturlig dynamikk, med minst mulig direkte menneskelig påvirkning (med mindre vi snakker om verneverdier i kulturlandskapet). Pussig nok er det ikke slik.

TIL HAVS, for å starte der, er det fritt fram for å fiske i våre marine verneområder. Ikke bare fritidsfiske, men ofte også yrkesfiske. Til og med bunntåling, som har svært negativ påvirkning på livet på havbunnen, er tillatt i deler av flere marine verneområder. Likevel melder myndighetene disse verneområdene uten blygsel inn til FN som verneområder med strengt vern, en praksis Havforskningsinstituttet har kritisert.

Man kan lure på om myndighetene er mer opptatt av ord enn innhold, også om vi ser på ambisjonene for marint vern: Det internasjonale havpanelet, som Jonas Gahr Støre leder, tar til orde for at 30 prosent av havområder skal vernes. Flott! Hvor mye hav har Norge vernet, spør du?

Rundt fem prosent. Vi har ikke engang nådd det forrige målet vi signerte på, som var ti prosent marint vern. Det er bra med ambisiøse mål, men de er lite verdt om man ikke følger dem opp med handling.

HELLER IKKE PÅ LAND har Norge oppnådd målsettingen vi har internasjonalt forpliktet oss til. I henhold til Aichimålene skulle vi innen 2020 ha bevart minst 17 prosent av arealene på land, i «effektivt og hensiktsmessig forvaltede, økologisk representative og godt sammenhengende systemer av verneområder og andre effektive arealbaserte bevaringstiltak».

Jo da, vi har vernet mye fint fjell. Men Norge består av nesten 40 prosent skog, og her lever rundt halvparten av våre trua arter. Det er politisk enighet om at ti prosent av norsk skog skal vernes, og det på representativt vis. Likevel står andelen vernet skog og lugger rundt fem prosent, og blant disse prosentene er det en stor overvekt av høyreliggende, lavproduktiv skog – som er hjem til langt færre arter enn de lavereliggende og produktive skogene. Ser vi kun på den produktive skog, altså der det foregår skogbruk, lig-

Lågendeltaet

Foto: Kjetil Rolsæth

I Lågendeltaet naturreservat, der det ikke engang er lov å padle kajakk i hekketiden, synes det å være helt greit å planlegge motorvei med 110-sone.

ger prosenten enda lavere, bare 3,9 prosent av denne er vernet.

Og hva skjer i regjeringens forslag til nytt statsbudsjett? Jo, skogvernbevilgningen rases. Regjeringen slår sammen alle postene for naturvern, legger dem under posten for generelt vern, og gir halvparten av summen som skogvern alene har fått i de tidligere budsjettene. Det er altså ikke til å tro, av en regjering som – på papiret – sier at «klima og natur skal være en ramme rundt all politikk».

Som om ikke det var ille nok, i stedet for å bevilge midlene som trengs for å nå målet om representativt skogvern, har myndighetene bestemt at før skog vernes, må Statsforvalteren sjekke om vernet kan bli brysomt for skogindustrien. Det foreslås med andre ord at verneområder ikke nødvendigvis skal legges der de økologiske vernekvantitetene er størst, men tilpasses næringsinteresser. Selv om skogeier selv ønsker vern.

Det lyder som et ekko fra tidlig områdevern, der vi la nasjonalparker så langt opp i steinura av norsk høyfjell som mulig. Der det likevel ikke var mulig å drive med noe. Bortsett fra jakt og fiske, da – og det er tillatt i nasjonalparkene. Som i de marine verneområdene, ja, som i de fleste av våre naturvernområder.

VI HAR EN LANG TRADISJON for jakt og fiske i utmarka. Likevel, når vi nå spiser oss inn i naturen fra alle kanter, når andel villmarkspreget natur i Norge har gått ned fra 50 til elleve prosent de siste hundre årene, har mange tatt til orde

for at det er en idé å la noen få vernede områder få utvikle seg uten slik beskatning. Gevær er nå engang ikke en del av økosystemenes repertoar. I Europa har EU-kommisjonen tatt til orde for et jaktforbud på en tidel av vernearealet.

Iblant kan det virke som at verneforskriften i seg selv knapt er verdt papiret den er skrevet på. I Sør-dalen naturreservat fant myndigheten ut at det passet å legge en ny kraftlinje. Dispensasjoner ble gitt og forskriftsendringer iverksatt. I Åkersvika naturreservat endret myndighetene reservatgrensene for å kunne bygge ny E6 gjennom det verneverdige våtmarksområdet. I Lågendeltaet naturreservat, der det ikke engang er lov å padle kajakk i hekketiden, synes det å være helt greit å planlegge motorvei med 110-sone.

I sum tyder dette på at mange fortsatt kun betrakter vern som politisk garnityr. Noe som kan pyntes med, der det ikke kan ha konsekvenser for næring eller nedbygging. Og skulle det senere vise seg at vernet likevel er i veien, så er det bare å justere eller oppheve det.

MEN DET ER IKKE SLIK. Naturen er selve grunnlaget for våre liv, for naturgodene vi er avhengig av for å leve. Et reelt vern av en tilstrekkelig del av norsk natur – der vi forsvarer den mot nedbygging, trygger den som et intakt økosystem og verger den mot en uthuling av verneprinsippene, er faktisk en forutsetning for vår fortsatte velferd her til lands. ■

(En tidligere versjon av teksten ble publisert i Klassekampen 23. april 2022)

A close-up portrait of a young woman with long, wavy blonde hair and green eyes. She is wearing a dark grey, textured turtleneck sweater. The background is a blue wall with white text, including the words "ANTIC" and "FIN".

– Jeg er sinnssykt privilegert som er født og oppvokst i Norge, i en ressurssterk familie. For meg er det et enormt moralsk ansvar å bidra der jeg kan, nettopp fordi jeg kan. Så jeg ser ikke for meg at jeg noensinne kan eller vil slutte, sier Natur og Ungdom-leder Gina Gylver om sitt engasjement.

– Det finnes ikke noe mer urettferdig enn klimaendringene

Ett år i slummen i Madagaskar da hun var åtte ble skjellsettende for Gina Gylver. I løpet av sine 21 år på jorden har hun rukket mye. Det skal nok vi som bor her være glade for.

Av: RIKKE AGERUP
ra@naturvernforbundet.no

Året er 2014. På et lite rom i en leilighet på St. Hanshaugen sitter 13 år gamle Gina Gylver fordypt i en bok. Rundt henne står fantasy-bøker i stabler. Hun leser så ofte og så mye hun kan. Mens vennene på St. Sunniva katedralskole er ute og leker i friminuttene, sitter Gina helst inne med boka si. Hun er ikke så glad i å snakke høyt. Noen ville kanskje sagt innesluttet. Ved siden av bøkene, er det to ting som opptar henne: Klimaet og Justin Bieber.

Spol åtte år frem i tid.

Det yrer av liv i Vandrehallen på Stortinget. Journalister, TV-kameraer, blendende lys, mikrofoner, politikere. Folk åler seg forbi hverandre i svarte dresser og stramme drakter – myldrer rundt som hodeløse høns. Statsbudsjettet er akkurat lagt fram, og det går sport i å forstå mest mulig på kortest mulig tid. Midt i mylderet står 21 år gamle Gina Gylver foran et av de største oppriggene. Sterke lamper lyser opp Gina og sidemannen; klima- og miljøminister Espen Barth Eide. Direkte på VG skal de debattere klimaprofilen i det nye statsbudsjettet. Gina er ikke imponert.

– Vi er langt fra å kutte nok i petroleumsnæringen, som er vår største utgiftspost, sier hun

skarpt og tydelig – som alltid. Mens andre i Vandrehallen skjelver og svette i det de blir kastet inn i TV-ruta med statsbudsjettet i hånd, fremstår Gina Gylver stødig og trygg i det hun snakker klimaministeren midt imot.

– Hva skjedde med 13-åringen som helst ville sitte alene inne og lese fantasy?

– Det er nok ikke så mye Gina 13 år igjen i meg, sier hun.

Det er kanskje ikke så rart, for det har rent mye vann i sjøen siden den gang. Kanskje litt vel mye, på bare åtte år i et ungt menneskes liv. Men det kommer vi tilbake til. For å forstå kontrastene mellom Gina (13) og Gina (21), koster vi på oss litt mer tid i Oslo sentrum på 00-tallet.

Barndom i asfaltjungelen

– Jeg vokste opp i en leilighet på St. Hanshaugen sammen med mamma, pappa og mine to brødre. På St. Sunniva katedralskole gikk jeg sammen med barn fra hele verden; Polen, Vietnam, Sri Lanka, Chile – sikker, muslimer, jøder, buddhister og kristne. Mamma var prest på Grønland, så når vi ikke var på skolen, var vi der. I Grønland kirke, spiste middag på Punjab, løp rundt i Botsparken. Det var veldig fint, sier hun.

Byparkene var også et viktig element i den urbane oppveksten. Parken på St. Hanshaugen, Pilestredet park, Slottsparken og Gravlunden. I

Gylver bodde ett år på Madagaskar sammen med sin familie som barn. – Det var et veldig definerende år for meg, sier Gylver.

Foto: Privat

2014 ble hun utfordret til å ta ledervervet i Natur og Ungdoms lokallag i Oslo Øst. I lederkamp mot flere andre kandidater var det 13 år gamle Gina som ble valgt.

– Jeg syntes det var helt forferdelig. Det var den verste tiden i livet mitt, tror jeg. Gina sperrer opp øynene ved tanken.

– Jeg hadde vondt i magen fra onsdag til søndag fordi vi hadde lokallagsmøte på mandag. Jeg brukte hele sommerferien etter jeg hadde blitt lokallagsleder på å prøve å lage planer og grue meg til oppstart. Jeg syntes det var helt grusomt. Hun ler av tanken på det altoppslukende.

– Men så ble det til det beste i livet mitt etter hvert.

Meningen med livet

Natur og Ungdom har farget over halve livet hennes. Fra hun som usikker 13-åring trådte inn dørene som nyvalgt lokallagsleder, til hun i dag sitter på toppen og leder en organisasjon med over 9000 medlemmer. Det er her vennekretsen hennes – foruten to eksterne – er. Det er her kollegene hennes er. Det er her engasjementet og livets store kamparena er.

– Natur og Ungdom er et fantastisk fellesskap. Et sted jeg kan være meg, og føler meg hjemme.

– Men så har du vokst opp i Grønland kirke. Ser du også på tro og kristendom som et slags hjem?

– Jeg trives veldig godt i kirka, elsker ritualene, musikken, kunsten og stemningen i et kirkerom. Jeg vil nok si at ... Hun drar på det siste ordet. Jo, jeg er kristen. Men jeg har nok ikke tenkt det ferdig. Hun tenker. Så velter ordene ut noe lattermildt.

– Jeg vet at jeg kommer til å ha så mange troskriser i løpet av livet, at jeg trenger liksom ikke å lande på noe helt bastant. For meg holder det at jeg liker religion generelt og kristendommen veldig godt. Jeg trenger det ikke for å ha mening i livet. Det har jeg nok av på NU-kontoret, og i klima- og miljøkampen.

– Er det meningen med livet?

– Ja, det er jo fort det. Svaret kommer som på impuls, før hun stopper opp.

– Det er jo et stort spørsmål. Men det er jo det som gir meg mening, i hvert fall. Det er jo dette jeg tenker at jeg skal gjøre resten av livet.

– Tenker du det?

– Jeg trenger det ikke for å ha mening i livet. Det har jeg nok av på NU-kontoret, og i klima- og miljøkampen.

– Ja. Uten tvil.

– Hvorfor?

– Det er det viktigste man kan gjøre. Setningen blir hengende.

– Jeg er sinnssykt privilegert som er født og oppvokst i Norge, i en ressurssterk familie. For meg er det et enormt moralsk ansvar å bidra der jeg kan, nettopp fordi jeg kan. Så jeg ser ikke for meg at jeg noensinne kan eller vil slutte.

Mye ved Gina tyder på at dette moralske ansvaret og engasjementet gir like mye som det tar.

Foto: Privat

- NU er og har vært et trygt rom. Et sted der alle fokuserte på det samme, noe annet utenfor oss selv, noe større enn oss selv. I ungdomstiden vender man gjerne blikket innover og ser på alt man ikke får til, og sammenligner seg med alle andre, fokuserer på kviser, nese, pupper og alt som bare ikke funker. Jeg har fått være et sted hvor det ikke ble så viktig. Det hadde ingenting å si, for vi skulle redde verden. Det tror jeg var sykt sunt. Det var det for meg i hvert fall.

Fellesskapet i NU skulle vise seg å bli viktig

også etter de usikre tenårene. For to og et halvt år siden mistet Gina pappaen sin. Da ble NU et fristed for 21-åringen.

- Det har vært to og et halvt år som har vært den verste tiden i livet. Det har vært jævlig kjipt. Og det er det jo egentlig fortsatt. Veldig vanskelig.

Midt i sorgen ble hun valgt som ny leder i NU.

- Jeg følte meg klar for å ta det ansvaret, og jeg er glad jeg gjorde det. Samtidig kjenner jeg på at alle store dager resten av livet kommer til å ha en bismak. Jeg skulle så veldig gjerne hatt han der, ➤

I frontlinjen mot naturødeleggelser og utslipp. Gina Gylver leder an i kamprop mot gruveavfallsdumping i Førdefjorden.

Foto: Kristian S. Aas

Gina Gylver var med Natur og Ungdoms delegasjon til klimatoppmøtet i Paris i 2015. Her er de avbildet under en demonstrasjon i klimatoppmøtets åpne utstillingsområde.

– For meg er det helt sinnssykt. Å bruke pappas død som clickbait i tittel og ingress.

på ledervalget. Hvis jeg gifter meg, får barn. Uansett hva det er, kommer det sånn sett også til å være en ganske kjip dag. Sånn vil det alltid være. Kanskje litt lettere etter hvert.

– Ja, tiden vil kanskje hjelpe litt?

– På en måte. Men jo lenger tid det går, jo lenger er det siden sist jeg så han, og desto mer savner jeg han.

Offentlig sorg

Det å være leder av en stor ungdomsorganisasjon og å stå i en stor sorg privat, er krevende nok i seg selv. I tillegg har 21-åringen måttet lære seg å hankses med store landsdekkende medier og erfarne tabloidjournalister.

– Dette med pappa har jo vært noe mange journalister har villet snakke om. Nå har jeg bestemt meg for at jeg kan snakke om det, men jeg vil ikke at det skal være hovedfokus i intervjuer med meg. Der har jeg gått på noen smeller, jeg har en liten vendetta mot VG blant annet. Hun smiler før øynene blir blanke.

– For meg er det helt sinnssykt. Å bruke pappas død som clickbait i tittel og ingress. Men det er tydeligvis helt greit, man er fritt vilt når man plutselig blir litt mer offentlig.

Mangfold

På toppen av et slags urbant kråkeslott midt i Oslo sentrum tilbringer Gina hverdagene sine. Et persisk

teppe dekker et gammelt og skjevt gulv. Så skjevt at hun kan bli støl etter jobben fordi hun må holde kontorstolen på plass mens hun skriver på PC-en. Ferden opp mot lederens kontor er lang og begivenhetsrik. Fra en bakgård der kebablukt og rotter regjerer, til et slags kombinert kjøkken, resepsjon og oppholdsrom der planter, slagord, rosa plysjhatter og gamle kaffekopper kjemper om oppmerksomheten. Trapper. Ganger med rekvisitter og merch stablet oppover veggene. Trapper. Russland-avdelingen med kun vinduer i taket og arkivrom med gamle publikasjoner som viser Natur og Ungdoms lange historie og dype røtter. Trapper. Et lunsjrom fylt av unge aktivister, brød og pålegg. Og trapper (Jeg har sikkert glemt noen trapper).

– Jeg liker meg veldig godt her. Vi har vært veldig heldige som har fått ha dette kontoret, sier Gina smilende fra plassen sin. Bak henne henger bilder av hele energi og miljø-komiteen på Stortinget. Gina sitter på kontorstolen med en smittsom ro over seg. Lav, men klar stemme. Den mørke etterveksten strekker seg noen centimeter nedover før gult bleket hår tar over. En enkel svart genser og trendy rutete bukse.

– Er du helt likegyldig til hva du har på deg?

– Jeg syntes det er gøy med stil og klær, men det er ikke noe jeg bruker mye tid på. Sånne ting er underordna. Men jeg syntes det er veldig gøy å gå i bruktbuikker og lete etter skatter, det kan jeg kose meg veldig med.

– Klær forteller jo ofte en historie, vil du si at NU-

ere har en litt særegen stil?

Hun smiler.

– Akkurat nå har jeg en stor ullgenser, som NU er kjent for å bruke, og håret mitt ligner det Frederic Hauge hadde på 80-tallet. Latter.

– Men så vil jeg jo gjerne at NU skal være en mer mangfoldig organisasjon. Du må ikke ha strikkegenser, cordfløyelbukser og Dr. Martenssko for å være med i NU, liksom. Helst bare ha på deg noe helt annet, egentlig, for å invitere flere inn.

Urettferdighet og klimakamp

Med en mamma som var klimaaktivist allerede på 90-tallet, er det lett å trekke en slutning om klimaengasjementets opprinnelse. Men det var ett år i slummen i Madagaskar under oppveksten, som kanskje i sterkere grad har preget 21-åringens moralske kompass.

– Det var et veldig definerende år for meg. Å bo i en gate der en stor andel av barna ikke hadde tenner og ikke kunne gå på skole, i et land hvor sult og ekstremvær var den nye normalen. Det var urettferdighetsproblematikken som fikk meg inn i klimakampen. Det finnes ikke noe mer urettferdig enn klimaendringene.

Der mener NU-lederen moderorganisasjonen har en vei å gå.

– I Naturvernforbundet kan man kanskje iblant zoome litt vel mye inn på sin sopp eller sin myr. Hun humrer.

– Man kunne vært bedre på å snakke helhetlig, og i større grad løfte fram internasjonal solidaritet. Vi kan ikke bare tenke Norge eller vårt eget lokalsamfunn, vi må ha med helheten i mange av disse diskusjonene.

Det skal sies at denne kritikken kom som resultat av at Gina ble utfordret til å mene noe om moderorganisasjonens utviklingspotensial av journalisten. Selv innleder hun praten om Naturvernforbundet slik:

– Folk i Naturvernforbundet er veldig dyktige, og har stor troverdighet som noen som kan faget og vet hva de prater om. Det er utrolig mye kunnskap både sentralt og utover i landet.

Men når utfordringen først kom, var det en liten ting til:

– Jeg synes ofte man er for hard i ordbruk og tone når man møter unge aktivister i diskusjoner. Den eldre garde kan være litt dårlig på å gi plass til unge folk. Når det er en sak som engasjerer mye, og hvor det er så mye følelser og tidvis sinne og frustrasjon, skal man alltid ta en fot i bakken og tenke seg om når man snakker med unge aktivister. Istedenfor å kjeft eller presse anbefaler jeg å støtte og lytte. Der tenker jeg man har en vei å gå.

En lang reise

– Men hva skjedde egentlig med den inneslutta 13-åringen som helst ville drømme seg bort i fantasy-bøker?

– Hun er jo her, men når du blir kastet inn i en leirsituasjon med 100 ungdommer, sover på rom med 70 av dem, og ikke får ett sekund alene – flere ganger i året, så skjer det noe. Hun ler.

Etter NU er planen å seile over Atlanterhavet til Latin-Amerika. Med seg på turen tar hun klimaengasjement, sorg, venner, forventning, og en fransk Harry Potter-bok. Vel framme skal hun fortsette å jobbe med det som er aller viktigst for henne.

– Du er jo 21 år – du kunne ikke tenke deg å bare reise litt på lykke og fromme?

– Nei, er du gal?! Da tror jeg at jeg hadde dødd. Jeg skal jobbe. Mange spør om vi kommer til å klare oss gjennom klimakrisa, om vi klarer å snu skuta i tide. Det mener jeg er helt feil måte å se det på.

– Det er jo ikke sånn at dersom vi ikke klarer 1,5-gradersmålet, så har vi tapt og kan gi opp. For hver tiendels grad snakker vi millioner av menneskeliv og dyrearter som kan forsvinne eller miste livet, det er så mye som står på spill. Hun stopper og veier ordene sine.

– Jeg opplever at det er en litt lett og arrogant holdning i Vesten, der man er litt likegyldig til om det blir 1,5 eller 1,7 grader. Det er liksom ikke så viktig. Også tenker man ikke over at det kunne det vært deg som satt der i et flykningelt med tre døde unger på grunn av et malariautbrudd, i et land som har blitt ubeboelig. Men det er ikke deg, så da spiller det ingen rolle om det har blitt 1,2 eller 1,7. For meg vil det aldri være mulig å forsvare å gi opp.

– Når konsekvensene er så store som de er, må man jo holde fast på at det er mulig. Det ville vært sinnssykt arrogant og navlebeskuende å slutte å prøve bare fordi det er litt vrient.

Selv om det ofte føles som en oppoverbakke, og til tross for skuffende leveranser fra Regjeringen i statsbudsjettet, er Gina Gylver positiv.

– Jeg tror vi kan få til fantastiske ting på ti år. Jeg tror vi kommer til å redde massevis av arter, landområder og menneskeliv. Men det er viktig å være bevisst på at vi aldri skal snakke om klimaendringene som noe som kommer til å skje i fremtiden eller føre til litt våtere vær. Klimaendringene er liv og død for millioner av mennesker allerede. ■

– Jeg opplever at det er en litt lett og arrogant holdning i Vesten, der man er litt likegyldig til om det blir 1,5 eller 1,7 grader.

– Jeg tror vi kommer til å redde massevis av arter, landområder og menneskeliv. Når konsekvensene er så store som de er, må man jo holde fast på at det er mulig, sier Gylver.

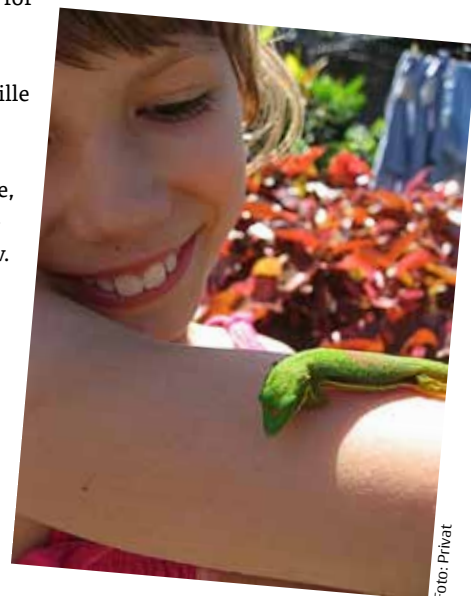

Foto: Privat

NØSTEBARN

www.nostebarn.no

SENK TEMPERATUREN INNE, UTEN Å FRYSE

Både miljø og lommebok nyter godt av at vi senker temperaturen inne. Ubehandlet ull er lett og elastisk, men gir mye varme, slik at du kan senke innetemperaturen noen grader uten å kjenne det på kroppen.

INNERST INNE

Ubehandlet ull gir et helt eget velvære. Blandet med silke blir den så god å ha på at du ikke vil ta den av inne.

SOM Å KLE SEG I EN SKY

Det sa en kunde som fikk seg sin første ullfleece-

jakke. Ullfleece i 100% ubehandlet ull er lett og luftig, samtidig som den varmer ekstra godt.

ANDRE VARME GLEDER

Både kjolen og joggedressen blir varmere – og lettere – når du går for ull.

ULL ER IKKE ALLTID ULL

For at ull skal tåle tøffere vask velger mange produsenter å dekke ullfibrene med et syltynt lag plast eller annen behandling som reduserer toving. Ullen merkes likevel med 100% ull. Nøstebarn beholder ullen som den er, kun farget.

Det betyr at alle ullens fantastiske egenskaper er i behold og at plagget ikke avgir mikroplastfibrer. Ubehandlet ull virker naturlig lukthemmende og selvrensende. Derfor trenger du kun noen få plagg og sparer samtidig mye vask.

LES MER HER

BRUK KAMERA PÅ MOBILEN FOR Å ÅPNE QR-KODEN.

Mangfold for en sterkere organisasjon med større gjennomslag

Kommentar:

Pernille Bonnevie Hansen
Nestleder i Naturvernforbundet

LØFT BLIKKET ET SEKUND og se ut. Naturen er overalt, antagelig også der du er. Det er også truslene mot naturmangfoldet vårt og mot menneskenes framtid på jorda: Klimaendringer, tap av areal, forurensning og invaderende arter. Med våre nesten 100 lokallag er Naturvernforbundet heldigvis også nesten overalt i Norge, til stede flere steder enn noen andre i miljøbevegelsen. Som frivillig og demokratisk organisasjon skapes vi av alle oss som er medlemmer, av alle som deltar på arrangementene og aktivitetene våre og av de mange hundre som tar på seg frivillige verv i organisasjonen. Jo flere vi er, dess mer får vi til, både fordi vi er flere som kan dele på arbeidet og fordi stemmen vår bærer lengre jo flere vi snakker på vegne av.

Vi vokser! De siste ti åra har vi nesten doblet medlemstallet vårt, til over 36 000 medlemmer, og målet er å passere 45 000 innen høsten 2024. Om vi skal fortsette å vokse, er det viktig at alle som vil gjøre en innsats for miljøet, kan finne sin plass hos oss, uansett kjønn, alder, seksualitet, etnisitet, økonomi, utdanning, yrke, kulturell bakgrunn, politisk tilhørighet og funksjonsnivå. Et mangfold av perspektiver og erfaringer gjør argumentene våre sterkere, aktivitetene våre mer inkluderende, uttrykksmåtene våre mer reflekterte og oppslutninga vår bredere.

Selv om vi er en organisasjon i sterk vekst, er flertallet av Norges befolkning ikke medlem – ennå. Noen er nok rett og slett uenige med oss, generelt eller i en enkelt sak som opptar dem. Flere titalls tusen medlemmer er naturligvis ikke enige om absolutt alt uansett, og det skal også være rom for ulike meninger i en organisasjon som vår – så

Maria Puenchir, funksis- og urfolksaktivist, leder av Steatornis, på Stolthetsparaden saman med artikkelforfatter og nestleder Pernille Bonnevie Hansen.

“ I sommer representerte jeg Naturvernforbundet i Stolthetsparaden, landets største markering for og med personer med funksjonsvariasjoner. Hvorfor? For å markere retten til å delta i samfunnet, og fordi alle er velkomne hos oss.

lenge vi får fram hva organisasjonen mener når det er den vi representerer. Men fins det også andre barrierer mot å bli med? Og kan du og jeg gjøre noe for å senke terskelen?

Selv har jeg ikke hatt et eneste verv uten at noen oppfordra meg til å stille. Om vi vil ha med flere, er altså det viktigste vi kan gjøre å gå ut og spørre. Utfordringa går ut til valgkomiteer over hele landet, men også til oss alle: Inviter inn noen som ikke har helt samme bakgrunn som deg selv! Gjenkjennelse sen-

ker også terskelen. Derfor må vi vise fram det mangfoldet vi har og ønsker oss – for eksempel i bildene vi bruker.

En bredde i aktivitet – fra leserbrevskrivning til klesbyttedag – gjør at flere får med seg at vi fins. Når vi forteller hva slags språkferdigheter, forkunnskaper, fysikk og utstyr man trenger for å kunne delta på våre arrangementer og aktiviteter, blir det lettere å komme selv om man er ny, og ved å velge steder for våre arrangementer og aktiviteter som er tilgjengelige for alle, åpner vi rommet for flere. Samarbeid med andre organisasjoner og deltakelse på andres arenaer gjør oss også synlige utenfor vår egen boble. I sommer representerte jeg Naturvernforbundet i Stolthetsparaden, landets største markering for og med personer med funksjonsvariasjoner. Hvorfor? For å markere retten til å delta i samfunnet, og fordi alle er velkomne hos oss.

En annen måte å vise bredde på, er å passe på å se saker fra flere sider. Naturvernforbundet heier på en grønn og rettferdig omstilling vekk fra olje og gass sammen med stadig flere i fagbevegelsen og næringslivet. Vi ønsker miljøavgifter med tilbakebetalingsordninger slik at vi kutter sosiale forskjeller og utslipp samtidig. Og vi jobber for giftfrie lekeplasser som samtidig er tilgjengelige for alle, også funksjonsvarierte barn og foreldre, fordi det er det beste for folk og natur. Samtidig står vi naturligvis

kompromissløst på for naturvern, klimakutt og rene fjorder og lekeplasser. Men å forstå og respektere andre, særlig når vi er uenige, det er utrolig viktig både for omdømmet og for at alle skal trives hos oss.

Hva var det som gjorde at du ble med i Naturvernforbundet? Har du tanker om hvordan vi kan jobbe for bredde i hele organisasjonen? Del det med meg – og gjerne med de rundt deg også! ■

Fast fashion versus slow fashion

De store kleskjedene kjører ut over 20 kolleksjoner i året, og bidrar til at tekstilsektoren står for ti prosent av verdens klimagassutslipp.

Tekst: RIKKE AGERUP
ra@naturvernforbundet.no

Det knitrer i peisen. Lukten av brent ved blandes med avslappende urtelukt. I en kurv på kjøkkenet er kluter rullet sammen slik at oppbevaringen fremstår som pynt. Vinduskarmene er fylt av grønne, friske planter. Ellers er det minimalistisk innredet. Ved kjøkkenbordet sitter Ingvild Grane i en knæsgrønn kjole og lyserosa strikkejakke. Det er to av plaggene hun har funnet fram til høstgarderoben sin.

– Det er mitt beste råd for å redusere forbruket. Rydd skapet og vær grundig. Ha bare fremme et lite utvalg av det du liker aller best, som passer til sesongen og årstiden. Resten pakker du ned og setter i boden.

Grane er del av en bevegelse som fremmer sakte mote (slow fashion) som motsvar til den raske (fast fashion). Det er det mange grunner til at flere bør la seg inspirere av.

Enormt overforbruk

Norske husholdningers forbruk har nemlig økt med 338 prosent siden 1958. For klær, elektronikk og møbler har veksten vært særlig stor de siste 20-30 årene. Norge ligger hele tre ganger over det globale gjennomsnittet for forbruk per innbygger. En rapport fra 2020 målte nordmenns forbruk av naturressurser til å være 44,3 tonn per person årlig.

– Tekstilsektoren er en av bransjene som overforbruker mest. Vi har faktisk doblet forbruket vårt de siste 15 årene, og bruker klærne våre halvparten så lenge, sier Janne

– Fast fashion skremmer meg som forbruker. Man kan ikke ignorere belastningen det har på miljøet og klimaet, sier forfatter og strikker Ingvild Grane.

Gillgren, som jobber som fagrådgiver for forbruk i Naturvernforbundet.

– Tidligere ble det lansert en kolleksjon per årstid, kanskje to. I dag er vi oppe i godt over 20 kolleksjoner i året hos de store merkene. Det skaper et konstant, kunstig behov for fornyelse. Vi rekker knapt hjem med klærne før trenden skifter, sier Gillgren.

Det hun beskriver har fått navnet «fast fashion»: konstant tilgang på nye klær, ofte lav kvalitet på stoff, lave priser og høy omsetningshastighet. Fordi plaggene enten oppleves som gamle, er basert på utdatert mote, raskt mister passform, nupper eller blir ødelagt på grunn av dårlig kvalitet, havner veldig mye i søpla. Nordmenn kaster faktisk hele 23 kilo tekstiler i året, hvorav 15 kilo klær.

Motreaksjonen til «fast fashion»

– Fast fashion skremmer meg som forbruker. Man kan ikke ignorere belastningen det har på miljøet og klimaet, sier Grane tilbake

i den varme rolige oasen av en stue på Nesodden.

– Hele forretningsmodellen fører også til at det er ekstremt vanskelig å finne nøkkelplass i disse butikkene. Plagg i god kvalitet som kan vare lenge, også med tanke på snitt, mønster og farger. Det er lagt opp til rask utskiftning, på bekostning av verdier som jeg tror vi egentlig setter høyere enn å se fine ut, sier hun.

Grane er en av rundt 20 faste influensere tilknyttet et kollektiv som kaller seg Strikkere. Der lages det innhold til sosiale medier for å inspirere til strikk, en form for slow fashion – motsatsen til de store kjedenes raske produksjonstempo.

– Strikk blir jo slow fashion fordi det tar lang tid å lage et plagg. Da velger du noe du kan bruke lenge og ha glede av, som passer akkurat til deg. Strikkede plagg vaskes også sjeldnere, noe som gir lavere energi- og kjemialieforbruk. Da er vi villige til å håndvaske, reparere og generelt ta bedre vare på plagget, sier hun.

Det nærmer seg jul, og med litt kreativitet kan du spare miljøet og lommeboka for de overfylte butikkene. Kanskje noen av ideene fra Ingvild Granes bok «100 hjemmelagede gaver» kan sette i gang kreativiteten?

Lag en kokebok i gave

Samle alt fra smakfulle sommersalater til den skikkelige saftige sjokoladekaka, gode hverdagsbrød, gryteretter og desserter i en fin notatbok. Om du er flink til å tegne eller male, kan du også illustrere oppskriftene med små tegninger, enten av maten, et glass vin, eller et dekket bord.

Lag din egen julepynt

Sett stekeovnen på ca. 60 grader. Vask appelsinene godt og tørk av skallet, før du skjærer dem i så tynne skiver som du klarer. Legg appelsinskivene på et stekebrett med bakepapir og stek i ca. 2–3 timer, avhengig av hvor tykke skivene er. Vend litt på skivene underveis, og ta ut de som har blitt tørre. Når steketiden er omme, legges alle skivene på en rist for lufttørring til de har blitt sprø. Det tar omtrent ett døgn.

Appelsinskivene kan henges på juletreet, som pynt i vinduet, eller som konfekt om du dypper dem i smelta kokesjokolade.

Innen «slow fashion» finner du folk som driver med strikk, syng, broderi, gjenbruk og en lang rekke andre initiativ for å ta vare på tekstiler, og skape et forhold til det vi har og eier.

Grane har nylig skrevet en bok med tips til gaver man kan lage – til seg selv eller andre.

– Poenget er å vise at det er mye du kan lage selv. Å kjøpe blomster fraktet fra Spania midt på sommeren, for eksempel, er jo egentlig helt sinnssykt. På den samme tiden kunne du gått en rolig tur, plukket med deg masse fine blomster som varer akkurat like lenge fra grøftekanten, og spart både klimaet og lommeboka, sier hun.

Privatpersoner vs. systemendring

Janne Gillgren i Naturvernforbundet heier på slow fashion-bevegelsen, og oppfordrer alle til å tenke mer gjennom hva man har og hva man egentlig trenger. Samtidig peker Gillgren på at ansvaret ikke kan ligge hos hver enkelt forbruker.

– Vi må få ned mengdene i omløp; både regulere produksjonen og stimulere til mer sirkulære forretningsmodeller, sier hun.

Dette jobbes det nå med både i EU og i Norge. Naturvernforbundet er invitert inn i regjeringens produsentansvarsutvalg for tekstiler. Der skal organisasjonen komme med et forslag til hvordan en produsentansvarsordning for tekstiler kan se ut.

– Vi håper at produsentene får ansvaret for produktet fra «krybbe til grav», fra utforming til det er ferdig brukt. I tillegg vil vi at det skal lønne seg å sette miljøvennlige klær på markedet, som for eksempel ullplagg som vi vet at folk vasker skånsomt og reparerer, forklarer Gillgren.

Rydding og detox

Grane håper overproduksjonen bremses, og at kleskjedene får strengere krav i hele produksjonslinjen.

– Jeg merker jo det selv – at det er vanskelig å gå forbi noen ganger. Det er skum-

melt hvor stor dragingen blir mot butikkene når man har litt tid å slå i hjel, eller er litt misfornøyd med antrekket. Og når det er så billig, er det ikke så mye som skal til før du føler at du trenger både nye strikk, skjorter og neglelakk, sier hun.

– Hva er ditt beste tips da, om man ønsker en saktere livsstil med færre klær og mer tid?

– Rydd bort alle klær som ikke hører sesongen til, og sørg for at det meste kan kombineres slik at det er lett å velge antrekk. Det andre tipset er å ta noen detox-perioder. Kjør shoppetopp i noen måneder. Du kommer til å oppdage at det er utrolig deilig å slippe å gå i butikker. En slik stopp tvinger deg til å bli mer bevisst på vanene dine – hvor ofte går du egentlig inn på en klesbutikk eller lignende uten et helt nødvendig ærend? ■

Kilder: www.tavarepaedetduhar.no, www.forskning.no, Store norske leksikon, www.forbes.com,

Skreddersydde produkter og løsninger for en bærekraftig hverdag

Gjennom vårt fokus på bærekraft og vårt bidrag innen FNs bærekraftsmål 8, 12, 13 og 17, har vi opparbeidet oss solid kompetanse innen bærekraftig produksjon og innkjøp. Spesielt nyter våre kunder godt av hvordan vi jobber med dokumentasjon og sporbarhet innenfor hele livsløpet til våre produkter gjennom råvarebruk, produksjonsmetodikk, distribusjon og resirkulering.

Ocean Bottle

Ocean bottle er en kul og evigvarende Norsk designet flaske. Ocean Bottle forplikter seg til å finansiere innsamling på over 80.000.000 kg havbundet plast, i områder over hele verden innen 2025.

En Ocean Bottle finansierer samling av 11,4 kg plast, tilsvarer 1000 stk plastflasker.

Medlem 473,-

Ikke medlem 550,-

Folkets klimadugnad

Med råd og tips til deg som vil bidra. Problemer som er skapt av mennesker, kan løses av mennesker!

Det nytter ikke å snakke det vekk lenger. Klimaendringene er her, og vi må handle mens vi kan.

Medlem 198,-

Ikke medlem 230,-

Humler i Norge

Faktabok om humler i Norge som er skrevet av noen av Norges aller fremste humlekjennere.

Boka gjør deg ikke bare godt kjent med humlenes utseende og levevis. Den lærer deg også å lage humlekasser og humlevennlige hager, i tillegg til at du får tips om hvordan du kan ta gode humlebilder. Som en ekstra bonus får du dessuten den spennende historien om Astrid Løken; krigshelt og vår fremste forsker på humler gjennom tidene.

Medlem 420,-

Ikke medlem 488,-

Eva Solo meisebolleholder, 2 stk

Meisebolleholderne gjør småfuglene glade og mette. Holderen er designet dels slik at meisebollene ikke faller ut, og dels slik at den samtidig er enkel å henge opp i hagen eller på altanen. Holderen er ikke bare dekorativ, den forhindrer også at større fugler flyr av sted med meisebollen. Meisebolleholderen måler 8 cm i diameter og leveres i sett på to. Tåler oppvaskmaskin.

Medlem 311,50

Ikke medlem 362,-

Eva Solo fuglemater, 1 stk

Småfuglene kan uten problemer lande på kanten. Lett både å montere, demontere og gjøre ren. Frostsikkert glass som tåler oppvaskmaskin.

Medlem 348,50

Ikke medlem 405,-

Julegave med mening

Hvem er den lille fuglen der

I denne søte boken møter du de 20 vanligste småfuglene i landet vårt, men du får ikke se hele fuglen med en gang. Først får du se den bakfra, eller skjult slik at bare noen kjennetegn synes. Kan du se hvem det er?

Medlem 138,-

Ikke medlem 160,-

Bestikk einer

Kniv, skje og gaffel sett. Format 19,5 x 3 cm. Einer er et utrolig treverk som er oljebehandlet fra naturens side.

Medlem 176,50

Ikke medlem 205,-

Skjærefjøl i svartor

Skjærefjøl i svartor m/bånd. Format 23 x 17,5 x 1,4 cm.

Medlem 185,-

Ikke medlem 215,-

Skjærefjøl i eik

Format ca 34 x 15 cm. Kan også brukes som et lekkert serveringsfat til oster, tapas eller andre små retter. Like fin på hytta som hjemme.

Medlem 353,-

Ikke medlem 415,-

Stanley Lommelerke

Robust lommelerke i røft design i rustfritt stål. Den er lekkasjesikker og BPA-fri, og korken er integrert så den ikke mistes. 236 ml.

Medlem 262,50

Ikke medlem 305,-

Bordbrikke

Bordbrikke Fugl er en fin laminert spisebrikke med trykk på begge sider. Bilder av småfugler på den ene siden og bilder av kråkefugler på den andre siden.

Miljøvennlig "heavy duty" laminering sikrer lang tids bruk både som spisebrikker og feltplansjer. Hele 22 fuglearter. Norsk og latinsk navn på alle avbildete arter. Morsomt og lærerik for både barn og voksne.

Illustratør: Anita Bratt
Størrelse: 43 x 31 cm
Skandinavisk produsert

Medlem 58,50

Ikke medlem 68,-

Ostehøvel

Morsom ostehøvel som er formet som ei ku med skaft av einer.

Medlem 224,-

Ikke medlem 260,-

Stanley One hand mug

Solid, tøff og dobbeltisolert termokopp med vakuumløkk. Holder meget godt på varmen. Helt tett push-button løkk

Medlem 305,50

Ikke medlem 355,-

Gull, gråstein og grums

av Svein Lund.

Eit kritisk blick på mineralnæringa i fortid, notid og framtid.

Det tar for seg dei gruvene og gruveplanane i Noreg som har vore mest omstridde.

Boka er på nynorsk.

Medlem 215,-

Ikke medlem 260,-

STRØMMES

SKAPER BÆREKRAFTIGE
RELASJONER

Se flere flotte produkter i vår medlemsbutikk: <https://strommeshop.no/naturvernbutikken/>

Historisk rettssak for å redde Førdefjorden

Naturvernforbundet og Natur og Ungdom saksøker staten for tillatelsen til dumping av opptil 250 millioner tonn med gruveavfall i Førdefjorden. Det er tredje gang at Naturvernforbundet går til sak mot staten, og forbundet tror på seier denne gangen.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Nordic Rutile har fått tillatelse til å dumpe gruveavfallet rett i fjorden uten krav om å utrede hvordan avfallet kan minimeres, slik at man kan få til andre og mer miljøvennlige løsninger. Her har hensynet til den rike og rene fjorden kommet helt nederst. Vi tar derfor saken til retten for å sørge for rettsvern for Førdefjorden, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Anerkjent advokatfirma

I 1981 gjaldt søksmålet Alta-saken og i 2001 var det ulv. Denne gangen er det en ren og

levende fjord som skal reddes. Saken kommer trolig opp for behandling i Oslo tingrett neste høst, og det er det anerkjente advokatfirmaet CMS Kluge som skal føre søksmålet.

– CMS Kluge har tilbudt et svært kompetent team sammensatt av personer som besitter ekspertise innen offentlig forvaltning, industri og EØS-rett, blant annet. Vi har stor tro på at de kan hjelpe oss med å vinne saken, slik at vi hindrer sjødeponi i Førdefjorden og styrker naturens rettsvern, sier Gina Gylver, leder i Natur og Ungdom.

– Viktig naturvernsak

CMS Kluge har over 200 ansatte og deltar i et internasjonalt advokatsamarbeid med mer

enn 70 kontorer i over 40 land.

– Dette er en viktig naturvernsak, sier advokat Amund Noss i CMS Kluge.

– Dersom gravedriften hadde blitt gjennomført på en annen måte, kunne man ha utnyttet ressursene bedre og unngått sjødeponering. Derfor reiser denne saken en rekke spørsmål som fortjener en grundig behandling i domstolen. Vårt mål er å få fastslått at de offentlige tillatelsene må omgjøres. Vi stiller med et stort lag og ser frem til samarbeidet med miljøorganisasjonene, sier advokat Noss. Han vil prosedere saken sammen med Asle Bjelland og Ina Ytterstad Bjørnrå fra samme firma.

Førdefjorden er en ren fjord med et rikt plante- og dyreliv. Dumping av gruveavfall vil ramme livet i fjorden.

Foto: Erling Svensen

Klart lovbrudd

Det var i sommer at Naturvernforbundet og Natur og Ungdom bestemte seg for å ta saken til retten. Avgjørelsen ble tatt etter at hverken klagen på driftskonsesjonen eller klagen på utslippstillatelsen førte fram.

Organisasjonene mener at Klima- og miljødepartementets tillatelse til å dumpe opp til 250 millioner tonn gruveavfall i Førdefjorden er et klart brudd med gjeldende lover, avfallsforskriften og EUs mineralavfallsdirektiv. Ifølge lovverket skal det lages en plan for håndtering av avfall fra gruedrift. Målet er å redusere avfallsmengden til et minimum, hindre skade på miljøet og sikre at ressurser ikke går til spille. Dette skal

Foto: Jørgen Næss Karlisen.

Hensynet til den rike og rene Førdefjorden har kommet helt nederst, derfor tar Naturvernforbundet og Natur og Ungdom saken til retten. På bildet Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet, og Gina Gylver, leder i Natur og ungdom.

være en integrert del av prosessen, helt fra starten. Da utslippstillatelsen ble gitt i 2015 forelå det ingen slik plan. Det var først etter at Naturvernforbundet og Natur og Ungdom sendte varsel om søksmål til Klima- og miljødepartementet i mai i år at Miljødirektoratet bestilte planen fra gruveselskapet.

– Full av mangler

Nordic Rutile leverte avfallsplanen først i september i år. I høringsuttalelsen slo Naturvernforbundet og Natur og Ungdom fast at planen er så full av mangler at den ikke kan godkjennes.

– Dette viser tydelig hvorfor Nordic Rutile ikke må få lov til å starte gruedrift med dumping av gruveavfall i Førdefjorden. Gruveselskapet har ikke forstått at avfall er en ressurs og at naturen ikke kan brukes som avfallsplass, sier Gulowsen.

ESA: Strider med EU-lover

Organisasjonenes oppfatning samsvarer med EFTAs overvåkningsorgans (ESA) syn på saken. ESA har etter klage fra miljøorganisasjonene opprettet sak med gjennomgang av planene om gruedumping i Førdefjorden og Repparfjorden. I sin foreløpige konklusjon skrev ESA at sjødeponiene er i strid med EUs mineralavfallsdirektiv. Dette fremkommer av brev til Klima- og miljødepartementet 8. oktober 2021.

Nordea trakk seg

Nordic Rutile har slitt med å finansiere gruveprosjektet, og i september kom nyheten om at Nordea trakk seg helt ut av prosjektet. Nordea er Nord-Europas største finanskonsern og har vært en av gruveselskapets viktigste finansielle støttespillere. I 2020 var banken nest største investor med mer enn seks prosent av aksjene. Til E24 opplyser banken at det er miljøhensyn som ligger bak avgjørelsen.

– Selv om det finnes formell godkjenning av dumping av masse i sjøen fra myndighetene, så tror vi ikke at dette er noe våre fondskunder ønsker at vi investerer i, sier Eric Pedersen, leder for bærekraftige investeringer i Nordea, til E24.

Miljøskadelig prosjekt uten framtid

– Vi står i ei omfattende natur- og klimakrise som alle må ta innover seg. Å dumpe enorme mengder gruveavfall i rene, fiskerike Førdefjorden, full av evig sjølvfornyende matressursar, er å sage av greina vi sit på. Det er svært gledelig at Nordea no viser veg og sender eit sterkt signal om at det miljøskadelege prosjektet til Nordic Mining ikkje har ei framtid, sier Anne-Line Thingnes Før-sund, leder i Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane. ■

Min natur- kjærlighet er sterkere enn noen gang

Hun er en tydelig stemme i debatten mot oljeutvinning, har engasjert norske forfattere i klimaopprop og inspirert en hel verden med sine bøker om natur og miljø. Nå tar forfatter Maja Lunde til orde for mer glede i klimakampen.

Dette er Maja Lunde:

- Født 1975 i Oslo
- Gift, tre barn
- Utdannet medieviter, jobber i dag som forfatter og manusforfatter.
- Har skrevet 12 barne- og ungdomsbøker.
- *Bienes historie*, hennes første roman for voksne, er solgt i hele 36 land.
- Sto bak forfatteropprøret august 2021, hvor 33 forfattere oppfordret til å stemme for naturen.
- Aktuell med boka *Drømmen om et tre*, som følger opp *Bienes historie* (2015), *Blå* (2017) og *Przewalskis hest* (2019).

Tekst og foto: LISE HELSET EIDE
le@naturvernforbundet.no

Drømmen om et tre heter Maja Lundes nyeste roman, og kanskje var det akkurat en slik drøm som vekket oslojentas kjærlighet for naturen. Hun vokste opp midt i byen, med Slottsparken som lekeplass og skolehagene som tilfluktssted. Sammen med venninnene dro hun på epleslang ved Lindern og turer til Bygdøy for å plukke blomster, og faren tok henne med på seilturer fra hun var liten. Lengselen etter naturen var alltid til stede.

– Jeg var tidlig bevisst min naturkjærlighet. Jeg så på nostalgiske TV-serier som *Huset på prærien* og *Anne fra Bjørkly*, og romantiserte over nærheten til naturen, forteller forfatteren.

I dag bor hun fortsatt i Oslo, men den asfalterte bakhagen i Parkveien er byttet ut med en frodig hage nær Østmarka. Her sørger hennes grønne fingre for at bedene spiser stadig mer av plenen. Et lite felt er holdt av til eng, og skal ikke klippes ned. Her får bier og andre insekter utfolde seg fritt. Det skulle vel bare mangle hos en som har solgt «*Bienes historie*» til 36 land og informert en hel verden om pollinering og bikubekollaps. Romanen var den første i en kvartett om natur og menneske, som hun nå endelig har satt punktum for.

Grundig research

– Denne serien har jeg holdt på med i snart ti år, så det føles ganske godt å komme i mål. Jeg fikk ideen til bøkene tidlig i 2013, da jeg så dokumentaren «*More than honey*». Jeg så med en gang for meg hvordan de tre parallelle historiene i romanen skulle være, kastet alle andre prosjekter og skrev uten å vise teksten til noen.

Alle bøkene har i tillegg til sterke historier om mennesker, tematikk rundt sårbarheten i naturen. Maja Lunde skriver skremmende godt om utryddede plante- og dyrearter, mangelen på vann og andre naturressurser. Faktaene er alltid med, for hun bruker mye tid og krefter på research.

– Jeg har lært om utrolig mye, alt fra det avanserte samspillet i en bikube til teorier rundt livets opprinnelse, og det har bare gjort min kjærlighet til naturen enda sterkere. Mer enn noen gang ønsker jeg å snakke om at vi mennesker må slutte å sette oss selv over alle andre arter, de fortjener å være her like mye som oss. Som den sterkeste arten på jorda har vi et kjempeansvar. Vi lever jo også på naturens skuldre, som Anne Sverdrup-Thygeson sier det så fint, og ødelegger vi for naturen, ødelegger vi for oss selv, poengterer Lunde.

– Vi må snakke mer om det nære. Vi må ta barna med ut i naturen, la de oppleve skogen, fjellet, fjæra, kjenne på lukter, lyder og smaker, sier forfatter Maja Lunde.

– Jeg har nådd en erkjennelse. Det hjelper ingen at jeg sitter og griner, men jeg er heldig som har mulighet til å kunne påvirke på andre måter – både i jobb og privat.

Klimasorg i ny fase

I den siste boka er handlingen lagt til Longyearbyen, og derfor har Maja besøkt Svalbard flere ganger de siste årene for å gjøre research. Der er resultatene av klimaendringene tydeligere enn noe annet sted.

– Jeg besøkte en isbre sammen med geologer og botanikere som hadde vært der før, og de steilet over hvor mye breen hadde smeltet på kort tid. Når permafrosten tiner utgjør det en trussel for de som bor der, og det påvirker livet på en helt spesiell måte, påpeker Lunde.

Det er sjokkerende å være vitne til klimaendringene, men hun våkner ikke lenger av mareritt slik hun kunne gjøre før. Det er som en sorg som har gått over i en ny fase. At hun også bidrar til en litt bedre verden ved å gjøre små tiltak, hjelper på både angst, skam og savn.

– Jeg har nådd en erkjennelse. Det hjelper ingen at jeg sitter og griner, men jeg er heldig som har mulighet til å kunne påvirke på andre måter – både i jobb og privat.

Naturligvis har hun redusert forbruket sitt. Familien kjører elbil, de tar toget når de kan og spiser mindre kjøtt enn noen gang før. Likevel er det ingen av tiltakene som føles som noe offer – snarere tvert imot.

– Det er så mye som er bra for klimaet og naturen som også gjør godt for oss. Jeg føler for eksempel at jeg aldri har spist bedre, nå som menyen er grønnere. Og når jeg reiser med tog får jeg sett mer og arbeidet bedre. Vel så viktig er følelsen av å bidra, og gjøre noe med problemene, sier Lunde som er opptatt av at vi må snakke opp de grønne valgene og den grønne livsstilen.

Lokalt engasjement

Maja Lunde opplever at stadig flere har det på samme måte, og at mye har skjedd siden hun ga ut første bok i Klimakvartetten i 2015.

– Å ja, folk har endret seg. De vet mer, og er blitt mer bevisste. Mennesket er ekstremt tilpassemyndige, det fikk vi jo virkelig bekreftet under koronapandemien! Men det virker som om politikerne ennå ikke har skjønnet akkurat det, legger hun til.

Forfatteren er ikke redd for å uttale seg, heller ikke om politikk. Det har hun fått inn med morsmelken og en engasjert familie. Lunde var ikke fylt året før hun var med i sitt første 8. mars-tog. Noen år senere var det naturlig å engasjere seg i elevrådet, lage avis for dyrenes rettigheter og demonstrere mot kutt i skolebudsjettet. Samtidig var natur og klima alltid hjertesaken.

- Noe jeg er opptatt av er hvordan vi kan påvirke mennesker rundt oss. Vi er alle del av små samfunn, enten det er på arbeidsplassen, i nabolaget eller FAU. Og så er jo vi mennesker slik skapt at vi er opptatt av hva andre gjør, og lar oss lett inspirere.

Hun er overbevist om at de fleste er villige til å endre adferd hvis det kan redde noe man er glad i, enten det er fuglesangen om våren eller snøen på vinteren. Å fokusere på dette nære og kjære mener hun derfor blir helt avgjørende for klima- og naturengasjementet fremover.

Ut på tur – mindre sur

- Vi må snakke mer om det nære. Vi må ta barna med ut i naturen, la de oppleve skogen, fjellet, fjæra, kjenne på lukter, lyder og smaker. Undervisningen i dag er så todimensjonal, selv om vi homo sapiens alltid har lært av fysiske erfaringer, av lukt og smak. I tillegg til at dette ville skapt mer engasjement og læring, er jeg overbevist om at man også ville bli kvitt en del ADHD-diagnoser samtidig, sier Lunde engasjert og oppsummerer med en setning:

- Jeg pleier å sette det på spissen og si at både verdensproblemene og våre skrantende fysiske og psykiske helse kunne vært løst hvis vi alle gikk litt mer tur i skauen, spiste mer grønnsaker og leste flere bøker. Kunnskap, naturopplevelser og grønnere kosthold er tre viktige nøkler til en bedre verden.

Selv finner hun roen og lykken ved sjøen, når hun kan vandre i strandkanten på jakt etter drivved og andre skatter. Der hvor land og hav møtes er Lunde i sitt rette element, så sant strandsonen ikke brytes av ulovlige brygger og badehus...

- Det er helt håpløst at vi ikke har klart å verne kysten vår bedre. Se for eksempel hvor utrolig badeglade Oslofolket er når det tilrettelegges for en strand for alle, det gir så mye glede og bidrar til og med at flere holder seg hjemme i stedet for å fly til Syden. Likevel er det bare én liten prosent av hva det kunne vært, mener Lunde.

Viktig med vern

Hun har forståelse for at det kan være vanskelig for en enkelt ordfører eller et kommunestyre å si nei til de hyttene, veiene eller næringsmulighetene som er så gunstige og kan gi penger i kassa lokalt – bare man ofrer en liten bit av strandsonen, skogen eller myra.

- Vern handler alltid om enkeltsaker – derfor er det så ekstremt viktig med sentral styring! Dette er allmenningens tragedie i praksis, et lite stykke forsvunnet natur betyr ikke mye, men

Lunde har lenge vært klima- og miljøengasjert. Her er hun på klimademonstrasjon foran Stortinget med Naturvernforbundet-leider Truls Gulowsen.

det er summen av alle de små bitene som blir en naturkrise, derfor er det så viktig at vi hever blikket og at sentrale myndigheter holder fokus på helheten, slår Lunde fast.

Hun er ikke spesielt imponert over moderlandet for tiden, men har ikke gitt opp håpet om at Norge kan ta den «grønne ledertrøya».

- Jeg gjør mange intervjuer med utenlandske medier og merker at bildet av Norge som det rene naturlandet har blitt mindre tydelig. Det er kanskje ikke så rart med tanke på vår oljeutvinning og at vi tjener oss rike på gasskrisen. Vårt omdømme er i ferd med å svekkes. Jeg er stolt av Norge når det gjelder mange ting: demokrati og likestilling, fordeling. Jeg håper at jeg i fremtiden også kan kjenne på en sterkere grønn stolthet over oss. Det er på tide at vi bruker privilegiene våre til å gå i front, sier Lunde.

Dessuten tror hun ikke konflikt og skam er veien å gå. Entusiasme, glede og kjærlighet bør være oppskriften, ifølge forfatteren.

- Vi trenger sterkt engasjement, vi trenger de som våger å rope ut. Men skal vi virkelig klare å påvirke bredt må vi også lete etter andre motivasjoner enn skam, redsel og sorg, vi må frem med de positive følelsene, konkluderer Lunde. ■

- Både verdensproblemene og våre skrantende fysiske og psykiske helse kunne vært løst hvis vi alle gikk litt mer tur i skauen, spiste mer grønnsaker og leste flere bøker.

Du kan stille over
3200
klima- og miljøkrav til mer enn
400
typer varer og tjenester via
1
enkelt merke.

Det er vanskelig å vite hva som er det mest miljøvennlige valget. For hva er viktigst? Klima, miljøgifter, biologisk mangfold eller overforbruk av ressurser? Alt må til i overgangen mot en mer sirkulær økonomi. Svanemerket er en helhetlig merkeordning som vurderer alle relevante miljøproblemer i livssyklusen. Bare varer og tjenester som oppfyller alle våre strenge krav til klima, kjemikalier og bærekraft klarer å bli sertifisert.

Svanemerket

Vanskelig å få. Enkelt å velge.

Nordens offisielle miljømerke

Støttefond for russiske miljøaktivister

Natur og Ungdom og Naturvernforbundet oppretter støttefond for forfulgte russiske miljøvernaktivister.

– Situasjonen er prekær for russiske miljøaktivister som har stått på for klima- og naturvern, for ytringsfrihet og demokrati, sier Pernille Bonnevie Hansen som er nestleder i Naturvernforbundet.

Flere miljøaktivister ser seg nødt til å for-

late Russland, og flere trenger advokathjelp. Natur og Ungdom og Naturvernforbundet samler derfor nå inn penger til russiske miljøvernaktivister.

Menneskerettighetssituasjonen i Russland er svært dårlig, og har stadig blitt verre de siste 10 årene etter at den første «fremmed agent»-loven ble vedtatt i 2012. Etter Russlands invasjon i Ukraina har situasjonen blitt verre måned for måned.

Naturvernforbundet har i tiår hatt samarbeid med miljøvernere i både Russland,

Ukraina og flere andre land i Sentral- og Øst-Europa. Naturvernforbundets ukrainske partnere og deres familier har stående tilbud om å komme til Norge, men foreløpig har alle valgt andre løsninger i og utenfor Ukraina. Naturvernforbundets fagforening ga i vår ekstra midler til vår ukrainske partnerorganisasjon Ecoaction.

Du kan støtte miljøaktivistene ved å vippe til #666661 (Natur og Ungdom medlem & gaver), velg «Støttefond». ■

Krever strømsparing, olje- og veikutt

■ Forhandlingene om statsbudsjettet for 2023 er i god gang. Naturvernforbundet har selvfølgelig levert inn sine krav til forhandlingene, og i år er strømsparing øverst på menyen.

Strømsparing er et tiltak som sparer både natur og klima, reduserer effekten av de høye strømprisene og bidrar til et redusert energibehov på lang sikt.

– I en tid med både energi-, natur- og klimakrise kan en satsning på energisparing være et bidrag til å løse alle krisene. Redusert energiforbruk vil også gjøre forbrukerne bedre i stand til å møte svingninger i strømprisen, forklarer leder Truls Gulowsen i Naturvernforbundet.

Andre krav er avvikling av den ekstraordinære oljeskattepakken som ble innført under pandemien, og kutt i bevilgninger til motorveitbygging, skogsbilveier, skoggjødsling og mineralutvinning på havbunnen.

Klær fra hele verden ender opp på store fyllinger, som her i Atacamaørkenen i Chile.

Foto: dpa picture alliance / Alamy Stock Photo

Skal finne løsninger for klesberget

■ Hele 98 prosent av tekstilene som samles inn i Norge blir eksportert, ofte uten at vi har kontroll med hva som skjer med dem. Nå skal Naturvernforbundet være med på å finne løsninger på tekstilfloka.

– Klær og sko står for 8-10 prosent av globale klimagassutslipp. Nesten alt av klær som samles inn i Norge blir sendt til utlandet, ofte uten at vi har kontroll med hvor det ender opp til slutt,

sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Under Arendalsuka lanserte Naturvernforbundet, i samarbeid med Framtiden i våre hender, en rapport med anbefalinger for hvordan en norsk produsentansvarsordning for tekstiler bør se ut. «Produsentansvarsordning» betyr at de som produserer og/eller importerer klær skal få ansvaret for hvordan disse håndteres i hele plaggets levetid. Det finnes alle-

rede slike systemer for flere typer varer, som emballasje, elektrisk og elektronisk avfall, kasserte kjøretøy og batterier, og nå skal altså en lignende ordning for tekstiler utredes.

– Det er på høy tid at de som produserer og importerer klær og andre tekstiler får ansvar for produktet i hele levetiden, også når det blir kassert og skal gjenbrukes eller gjenvinnes, sier Gulowsen. ■

Strandrydding over hele landet

I september ble Strandryddeuka arrangert over hele Norge. Mange lokallag i Naturvernforbundet har bidratt med rydding av strender i år. Her får du noen lekre bilder fra strandrydding i Sogn og Fjordane!

Stanser oppdrettsutvidelse i to kommuner

■ – Dette er fantastisk gode nyheter for alle som kjemper for fjordmiljøet sitt, og en viktig naturvernseier, sier Randi Storhaug, nestleder i Naturvernforbundet.

I fjor godkjente Kommunal- og distriktsdepartementet økt oppdrettsvirksomhet både i Alver kommune i Vestland og Brønnøy kommune i Nordland, tross innsi-

gelsler fra Statsforvalteren, Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet. Kunnskap om at det kunne skade villaks og sjørøret og belaste fjordene med mer forurensning enn de tåler, påvirket ikke avgjørelsene. Oppdrettsarealene ble godkjent uten skikkelig vurdering av den samlede belastningen eller alternative lokaliseringer, slik Naturmang-

foldloven krever. Konsekvensutredningene hadde store hull. Etter klager fra Naturvernforbundet åpnet Sivilombudet sak, og har nå bestemt at departementets vedtak har alvorlige mangler som kan ha påvirket resultatet. Begge sakene må derfor vurderes på nytt.

– Vi opplever ofte at viktige og rike fjordområder deles ut til oppdrett raskt og lett-

vint, på bekostning av villfisk og ulike miljøinteresser. Nå slår Sivilombudet fast at kommunene faktisk må vurdere miljøkonsekvensene før man deler ut areal for oppdrett i kommuneplanen. Det er ikke vurderinger man kan skyve til seinere eller til andre myndigheter, sier Storhaug.

Lederens hjørne

Truls Gulowsen
Leder i Naturvernforbundet

Hva kan vi egentlig gjøre med natur- og klimakrisa?

I dette nummeret er det et intervju med Gina Gylver, som er leder i Natur og Ungdom (NU). Gina er en av de tøffeste, kuleste og mest reflekterte menneskene jeg kjenner. Jeg er skikkelig stolt over at NU er Naturvernforbundets ungdomsorganisasjon, og veldig takknemlig for

at Gina og hennes gjeng bidrar i alle våre demokratiske organer, og at vi klarer å jobbe sammen om stadig flere saker på både nasjonalt og lokalt nivå. Sammen er vi sterke, og NU sørger for å holde oss «voksne» i kontakt med virkeligheten. Erfaring fra NU har alltid vært det beste grunnlaget for både miljøansvar og miljøaktivisme senere i livet, og gjør seg godt på CV-en i de fleste miljøer.

En av Ginas refleksjoner jeg har tenkt mest på, er hennes klare formulering av hva som hjelper henne best mot klimaangst og natursorg: «Jeg engasjerer meg, det hjelper», svarte hun i et stort intervju i for flere år siden. Så enkelt, så presist, og så gjenkjennelig. Jeg tror det gjelder mange av oss. Engasjement hjelper, både fordi vi vinner saker, og fordi det er hyggelig å gjøre meningsfulle ting sammen med andre.

Jeg tenkte ekstra på Ginas svar da Miljøagentene (som er Naturvernforbundets fantastiske barneorganisasjon), presenterte Barnas Klimapanel sin undersøkelse om barn og unges holdninger til klimakrisa sammen med Redd Barna denne uka. På den ene siden viste rapporten at barn er bekymret, og at de ikke opplever at de som bestemmer gjør valg

som monner. Rapporten viser at dette gir en betydelig følelse av avmakt, og sterke ønsker om at voksne tar mer ansvar for livet på kloden. Mange barn blir slitne, sinte og redde av å høre om miljøproblemer. Det er trist, men dessverre forståelig og gjenkjennelig. Heldigvis viser under-

Det er jo å gjøre noe som er den beste medisinen, både for oss selv og for planeten.

søkelsen også at over halvparten av de som blir redde eller sinte, også sier at de ønsker å gjøre noe. Og som Gina sier, er det jo å gjøre noe som er den beste medisinen, både for oss selv og for planeten.

Så jeg tenker dette gir oss i Naturvernforbundet enda en grunn til å eksistere, til å fortsette arbeidet, og til å invitere andre inn: Vi lever i en natur- og miljøkrise. Den kan forhindres og begrenses, og vi har verktøyene, kunnskapen og strukturene til å gjøre vår del. I tillegg bidrar samarbeidet om å redde miljøet til at også folk, får det bedre. Det er en fin ting å ha i bakholdet neste gang man skal spørre noen om å hjelpe til litt ekstra i miljøkampen.

Tusen takk, tusen takk for tilliten og æren det er å lede denne fantastiske miljøorganisasjonen, og god jul! ■

**FOTNOTE: Både NU og Miljøagentene er selvstendige organisasjoner, og gjør sine helt egne vedtak i sine demokratiske organer. Likevel er vi i samme «familie», blant annet knyttet til familiemedlemskapsordninger etc, i tillegg til representasjon i hverandres styrende organer. Denne «spesielle relasjonen» er verdt å ta vare på!*

ANNONSE

A photograph of four diverse people (three men and one woman) standing outdoors, looking towards the camera with neutral expressions. They are dressed in casual to semi-formal attire. The background is a bright, slightly overcast sky.

Klar for en jobb med **mening?**

KOMMUNE- OG HELSE-NORGE TRENGER FLERE FLINKE FOLK

I løpet av de neste ti årene vil vi mangle 50 000 på jobb i kommunesektoren. Og jobbene i kommunene er veldig varierte, kanskje mer enn du tror. Nesten uansett hva du brenner for og hvilken utdanning du har, er det mange spennende jobber å velge blant.

I kommunen kan du for eksempel jobbe med forvaltning av natur, utvikling av fremtidssamfunnet, arealplaner, renovasjon og sirkulærøkonomi. Kanskje er du opptatt av nullutslippstransport eller flere sykkelveier? Eller kanskje plastproblematikk er viktigere for deg? Hva med å jobbe med klima- og miljøinformasjon til barn og unge?

Jobbene i kommune er ikke bare meningsfulle. De er også varierte, viktige og gir gode utviklingsmuligheter. I tillegg får du en av landets beste pensjonsordninger, som varer livet ut.

Norge trenger flere av de beste folkene på jobb i kommunal sektor. Er du en av dem?

Les mer om mulighetene på [KLP.no/jobbedmening](https://kln.no/jobbedmening)

KLP

Kommune- og helse-Norges
eget pensjonsselskap

Kontaktinformasjon

Mariboës gate 8, 0183 Oslo, Norge

☎ 23 10 96 10

✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Nett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-
Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-

Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: Leder: Håkon Borch. ☎ 970 67 685

Fylkessekretær: Tom Christian O Alnæs,
☎ 957 98 395 ✉ tom@naturstfold.no

OSLO OG AKERSHUS:

☎ 22 38 35 20. ✉ noa@noa.no

Leder: Nikolai Norman ☎ 918 44 282

Daglig leder: Håkon Eide Gundersen

☎ 452 42 528 ✉ haakon@noa.no

INNLANDET: ✉ innlandet@naturvernforbundet.no

Leder: Ole Midthun ☎ 916 94 760

Fylkessekretær: Ida-Sofie Solberg Stryken

☎ 414 66 239 ✉ is@naturvernforbundet.no

BUSKERUD:

✉ buskerud@naturvernforbundet.no

Leder: Martin Lindal ☎ 996 04 555

Fylkessekretær: Tor Kristian Eriksen, ☎ 908 81 997,

✉ torkristian@naturvernforbundet.no

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no

Leder: Christopher Callaer. ☎ 918 09 890

Fylkessekretær: (vikar) Christian Lycke,

☎ 922 07 776, christianl@naturvernforbundet.no

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no

Leder: Helge Granlund, ☎ 905 48 858

Fylkessekretær: (vikar) Christian Lycke, ☎ 922 07 776,

✉ christianl@naturvernforbundet.no

AGDER:

Leder: Peder Johan Pedersen, ☎ 456 05 646

Fylkessekretær: Carina Ausdal,

✉ carina@naturvernforbundet.no

ROGALAND:

✉ rogaland@naturvernforbundet.no

Leder: Hallgeir Langeland. ☎ 930 63 633

Daglig leder: Erik Thoring. ☎ 51 52 88 11.

HORDALAND:

✉ hordaland@naturvernforbundet.no

Leder: Gabriel Fliflet. ☎ 473 17 451

Fylkessekretær: Synnøve Kvamme. ☎ 55 30 06 60

SOGN OG FJORDANE:

✉ sognogfjordane@naturvernforbundet.no

Leder: Anne-Line Thingnes Førsum ☎ 957 24 242

MØRE OG ROMSDAL:

✉ moreogromsdal@naturvernforbundet.no

Leder: Louise Thoresen, ☎ 901 73 253

Fylkessekretær: Øystein Folden, ☎ 918 12 542,

✉ foldengp@start.no

TRØNDELAG: ✉ trondelag@naturvernforbundet.no

Leder: Magne Vågsland. ☎ 926 24 086

Fylkessekretær: Anne Guri Solem ☎ 926 07 318

✉ ags@naturvernforbundet.no

og Åsmund Nordgulen, ☎ 959 92 135,

✉ an@naturvernforbundet.no

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Kaja Langvik-Hansen ☎ 950 49 679

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no

Leder: Anne-Lise Mortensen. ☎ 970 89 377

FINNMARK:

✉ finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Leif Wasskog, ☎ 922 46 604

REGIONSSSEKRETÆR NORD-NORGE:

Lars Kufaaas ☎ 936 92 123

✉ lk@naturvernforbundet.no

NATURVERNSTUDENTENE:

Studentsekretær: Mali Regine Børset,

✉ mrb@naturvernforbundet.no

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no

☎ 23 32 74 00. Web: www.nu.no.

Leder: Gina Gylver. Daglig leder: Sandra Butoyi

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.

✉ medlem@naturvernforbundet.no

NYTT FRA NATURVERNFORBUNDET

Strikk hodeplakat!

Et pannebånd varmer ikke bare ørene, det er også en slags hodeplakat. Enten du skal delta på en markering eller gå tur i favorittskogen din, kan du vise at du heier på Naturvernforbundet.

Strikkegeneral: Kjersti Album

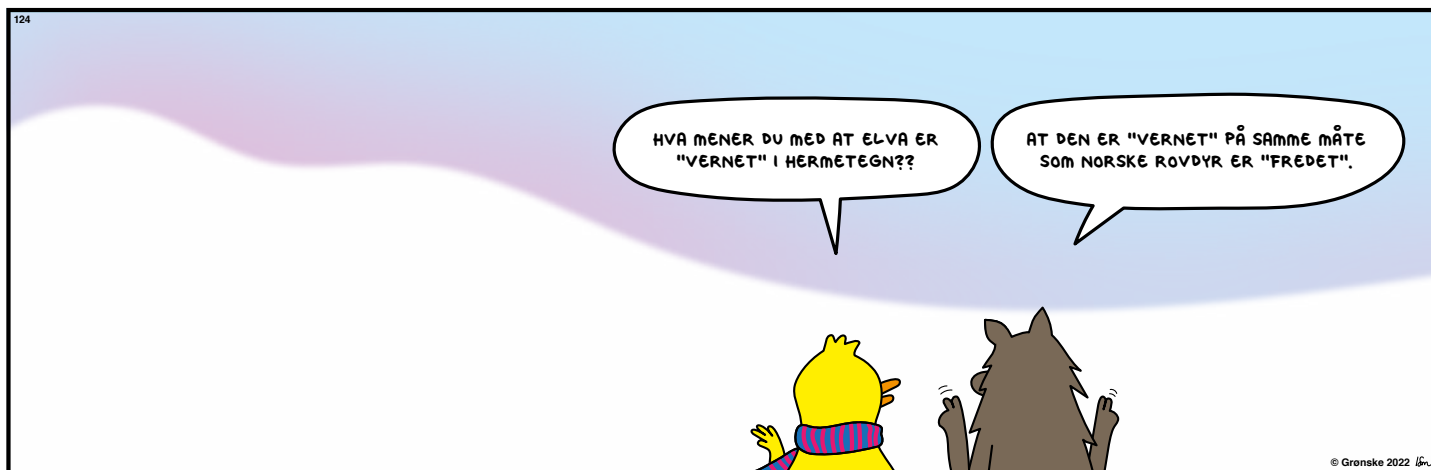
Oppskriften finner du på Naturvernforbundets nettsider, i min nye strikkespalte. Følg med der framover for flere oppskrifter i naturvernkolleksjonen!

Naturvernforbundet.no/strikkespalte

Foto: Rasmus Madsen Berg, Natur og Ungdom

Nestleder i Naturvernforbundet Pernille Bonnevie Hansen på Fosen-markering utenfor Stortinget i oktober 2022, «Urfolksrett er ikke valgfritt».

Miljøquiz

1. Hvem var Oscar Wisting, som det planlagte Wistingfeltet i Barentshavet er oppkalt etter?
2. Norge og Russland deler et vernet landområde. Den norske delen er vernet som nasjonalpark. Hva heter den?
3. Norge og Sverige deler også et verneområde, der det aller meste er til havs. Også her er den norske delen vernet som nasjonalpark. Hva heter den?
4. Hva ble kåret til Norges nasjonalblomst i avstemningen i NRKs Nitimen i 1976?
5. E75 er en europavei som har sin ene ende i Vadsø i Norge, og går sørover derfra. Men hvor er det særlige endepunktet?
6. Hvilken organisasjon har bestemt at 2021-2030 er tiåret for restaurering av natur?
7. Hvor arrangeres årets klimatoppmøte?
8. Hvilke to kommuner bindes sammen av den planlagte, over fem kilometer lange brua i veiprojektet Hordfast?
9. Hva er det forbudt å gjøre i skogen mellom 15. april og 15. september?
10. Hvor stor andel av de brukte tekstilene som samles inn i Norge blir eksportert?

SVAR: 1: Norsk oppdagelsesreisende (1871-1936), var sammen med Roald Amundsen den første mann på Sydpolen. 2: Øvre Pasvik nasjonalpark. 3: Ytre Hvaler nasjonalpark. 4: Røsslyng. 5: På Kreta i Hellas, i byen Sitia. 6: FN. 7: Sharm el Sheikh, Egypt. 8: Tysnes og Bjørnafjorden. 9: Tenne bål. 10: 98 prosent.

God og viktig klimasøksmålsbok

Jeg skjønner godt at mange sikkert ikke vil lese mer om klimasøksmålet, som Naturvernforbundet var med på (som partshjelp) i 2019 og 2020. Tapet i Høyesterett var et slag i trynet.

Tekst: ALED DILWYN FISHER
redaksjonen@naturvernforbundet.no

Selv de mest ivrige juristene vil nok innrømme at juss ikke alltid er det mest spennende temaet, særlig for ikke-jurister. Men det er akkurat derfor Det store klimasøksmålet av Marius Gulbranson Nordby, som jo er Norges mest ivrige jurist, er så bra og så viktig. Det eneste som er sikrere enn det vitenskapelige grunnlaget for menneskeskapte klimaendringer, er at du ikke finner

en bedre bok om klimasøksmålet – eller til og med om klima og juss. Samtidig faglig sterk og utrolig morsom (som Nordby selv), er det så å si ingen andre forfattere av enten juss eller miljøpolitikk som kunne klart dette. Nordby er ikke bare grundig i sin «take-down» av argumentene mot klimasøksmålet, på en måte ikke-jurister kan forstå, han trekker også ut de få positive konsekvensene som kan ha stor betydning i framtida, på en realistisk og ikke-utopisk måte. Boka er på rundt 130 sider, altså kort og konsis, og absolutt god lesning også for ikke-jurister. Anbefales! ■

Marius Gulbranson Nordby:
Det store klimasøksmålet – saken som tok livet av Grunnlovens miljøbestemmelse
Cappellen Damm, 2022

NorgesGruppen

90 %
er bygget i tre

1.280
solcellepanel

Bygd på
ikke-dyrkbar mark

Norges miljøvennlige kaffebrenneri

Høsten 2020 flyttet tradisjonsrike Joh. Johannson Kaffe fra Filipstad i Oslo til nytt bygg i Vestby. Det nye anlegget skal produsere en tredjedel av kaffen som drikkes i Norge, og er miljøvennlig på flere måter.

➤ Vi er en av Norges største råvareleverandører

Vi gjenvinner vekten av over 856 millioner Apple iPhone 13 Pro*.

174 779 tonn bilvrak ble material- og energigjenvunnet i Autoretur-nettverket i 2021.

Det gjør oss til en av Norges største leverandører av råmateriale inn i sirkulærøkonomien.

129 222 bilvrak kom inn til våre biloppsamlingsplasser i 2021. 174 779 tonn kasserte biler ble altså til noe nytt. Over 8 000 tonn gikk direkte til ombruk og 145 533 tonn gikk til ren materialgjenvinning. Det vil si at gjenvinningsgraden for en hel bil var 97,8 prosent i 2021. Ganske utrolig at bare 2,2 prosent av bilen blir til overs!

Hvorfor er det bilde av en mobiltelefon, spør du kanskje? Jo, fordi i likhet med materialene i Apples produkter**, blir materialene i kasserte biler også brukt om igjen. Jern, stål, aluminium - og noe plast - går videre til produksjon av for eksempel bildeler. Plast er den mest utfordrende fraksjonen å gjenvinne, men vi jobber med saken

Andre materialer går videre til å bli helt andre ting som kumlokk og annet støpegods, til husisolasjon, til hagemøbler i plast, til stekepanner og kokekar, til kleshengere, stoler og handlevogner, til sykkelstativ i Trondheim og Bergen.

Når de nye produktene, laget av gjenvunnede bilvrak kasseres på nytt, går de nok en gang inn i kretsløpet og blir til nye ting - igjen - et nesten evig kretsløp. I 2021 ble 87,9 prosent av materialene i norske vrakbiler gjenvunnet (inkludert ombruk og materialgjenvinning).

Autoretur er derfor en av de største leverandørene av resirkulerte råvarer i Norge og en viktig del av sirkulærøkonomien.

Gjenvinning av bil - bra for deg, bra for kloden og bra for alle som er opptatt av et bærekraftig samfunn.

* Apple iPhone 13 Pro. Størrelse og vekt: Bredde: 71,5 mm. Høyde: 146,7 mm. Dybde: 7,65 mm. Vekt: 204 gram (kilde: Apple)
Hvis du tar 174 779 tonn bilvrak som ble materialgjenvunnet i 2021 og deler det på 204 gr. får du ca 856 759 803 stk.

**<https://www.apple.com/environment>

autoretur.no

Kilder: Autoretur Miljørapport 2021, Autoretur Årsrapport 2021, autoretur.no, Apple.com, Bilretur AS, Bilgjenvinning, Norsk Gjenvinning Metall

AUORETUR

Bilbransjens eget returselskap

- en av Norges største råvareleverandører

Foto: Sverre A. Stakkestad
Fra fuglereservatet på Herdla, Askøy

TAKK

for at du rydder i ditt nærmiljø.
Det hjelper!

 Naturvernforbundet

ANNONSEN ER STØTTET AV

NORGES FISKARLAG

